

[Právní rozhledy 8/2021, s. 267]

K CENĚ ZVLÁŠTNÍ OBLIBY A JEJÍMU ODŠKODNĚNÍ

Současný občanský zákoník reflektuje situace, ve kterých dochází k poškození věci, avšak vedle toho, že se tento zásah promítá do majetkové sféry poškozeného, pociťuje vlastník zásah úkorně především s ohledem na citové pouto s věcí spojené. Za určitých kvalifikovaných okolností proto umožňuje odškodnění ceny zvláštní obliby.

Mgr. Tomáš Veselý, Plzeň*

I. Úvodem

V českém deliktním právu je již považováno za naprosto běžné, že porušení osobnostních práv může samo sebou vést ke vzniku materiální škody, např. při zásahu do zdraví vzniká poškozenému často právo na náhradu ušlého zisku nebo nákladů na léčení. Nicméně může nastat i opačná situace, ve které vzniká nemateriální újma v důsledku porušení majetkových statků. Zničení věci může u vlastníka vyvolat emoční újmu kvůli zvláštnímu vztahu, který k ní má. V souladu s tím umožňuje § 2969 ObčZ v určitých případech odškodnit cenu zvláštní obliby (lat. *pretium affectionis*,¹ něm. *Wert der besonderen Vorliebe, Liebhaberwert*).² Vychází se v něm tedy z premisy, že stejně jako v důsledku zásahu do nemateriálních statků může vzniknout majetková újma (škoda), může v důsledku zásahu do statků materiálních vzniknout újma nemajetková. Na druhý případ se zaměřuje tento článek pojednávající o ceně zvláštní obliby, institutu, který současný občanský zákoník vrací do českého právního řádu po dlouhé pauze způsobené socialistickým zákonodárstvím.

Vzhledem k tomu, že ceně zvláštní obliby již bylo na řadě míst věnována pozornost, je smyslem následujícího textu dosavadní poznatky nejenom shrnout a podat ucelený výklad, ale u řady otázek předestřít i odlišný pohled, než zaujaly dosud prezentované názory. Snahou také bude zasadit cenu zvláštní obliby do celkového rámce odškodňované újmy.³

II. Vymezení ceny zvláštní obliby

V případě ceny zvláštní obliby se jedná o výjimku z pravidla zakotveného v § 492 odst. 1 ObčZ, podle kterého se obecně vychází z obvyklé ceny věci.⁴ V odst. 2 cit. ustanovení se pak v rámci ceny mimořádné hovoří mj. o stanovení ceny s přihlédnutím ke zvláštní oblibě vyvolané náhodnými vlastnostmi věci. Jak bylo a bude dále uvedeno, jedná se o jisté novum oproti předešlé úpravě. Nicméně současný občanský zákoník není prvním

předpisem platným na našem území, který tento pojem zná, neboť s cenou zvláštní obliby operoval již Všeobecný zákoník občanský („ABGB“) v § 305.⁵ Ten je podle svého znění zcela evidentně předlohou odst. 2 § 492 ObčZ, který cenu mimořádnou upravuje. Pro účely následujícího textu je nezbytné cenu zvláštní obliby přesně obsahově vymezit.

Z hlediska terminologického se jeví jako vhodné začít vymezením vztahu mezi pojmy hodnota (*Wert*) a cena (*Preis*), neboť právě o toto terminologické rozlišení se odst. 1 § 492 ObčZ pokouší. Snad nejvýstižněji popsal rozlišení uvedených pojmů E. Tilsch:

„Věci, o něž v právu jde, slouží potřebám lidí (§ 285). Tuto relaci vyjadřujeme (dle obvyklého způsobu mluvy) též jako vlastnost věci a pravíme, že věci ‚mají‘ hodnotu užitkovou čili prostě hodnotu. Hodnota značí nám tedy relaci věcí k člověku (k jeho potřebám); např. kráva má pro člověka hodnotu (užitkovou). V hospodářském životě objevila se nutnost srovnávat hodnoty různých věcí. Srovnáním hodnot různých věcí povstává jejich ‚hodnota směnná‘. Tato vyjadřuje nám tedy relaci jedné věci k jiné věci; na př. kráva má, dejme tomu, desetkrát větší hodnotu než ovce. Objevila se dále nutnost, stanoviti jednotné měřítko pro hodnotu směnnou a tím jsou peníze. Cena udává nám tedy relaci mezi věcí a penězi.“⁶

Dnes je téměř pravidlem, že hodnota věci je vyjadřována v penězích. Rozdíl mezi těmito dvěma výrazy se tedy čím dál více stírá. Tak i ABGB používá označení hodnota (*Wert*) a cena (*Preis*) zčásti jako synonyma.⁷ I v následujícím textu budou tedy oba pojmy používány jako synonyma.

V případě obecné a řádné ceny podává ABGB v uvedeném § 305 zákonnou definici na rozdíl od českého ObčZ, který cenu obvyklou nijak blíže nevymezuje. Podle § 305 ABGB

„odhadne-li se věc podle užitku, který se zřetelem k době a místě obvykle a všeobecně skýtá, stanoví se řádná a obecná cena“.⁸

K ceně mimořádné se pak dospívá tak, že se hledí ke zvláštním poměrům a ke zvláštní oblibě, založené na náhodných vlastnostech věci.⁹

Starší rakouská literatura chápala cenu obecnou (*gemeiner ordentlicher Preis*) jako cenu, kterou věc má v obchodním styku, jež může být získána jejím zcizením. Stanovení ceny věci se zde odehrávalo podle zcela objektivních měřítek, bez ohledu na konkrétní výhody, které předmětná věc může určité osobě poskytnout.¹⁰ Naproti tomu mimořádná cena (*außerordentlicher Preis*) mohla spočívat ve dvou odlišných okolnostech.¹¹ F. Zeiller ve svém komentáři uváděl, že při stanovení mimořádné ceny věci se přihlíží k přednostem, které má oproti ostatním věcem téhož druhu pro vlastníka v jeho (zvláštních) poměrech

nebo které mu náhodně, pouze kvůli na jeho osobu se vztahujícím vlastnostem, přináší.¹² J. Unger výstižně konstatoval, že

*„zvláštní hodnota věci může vzniknout tudíž zohledněním dvojitého poměru věci – poměru věci k ostatním věcem oprávněného (např. kuň ze čtyřspřeží) nebo poměru věci k osobě oprávněného (např. náradí řemeslníka, pes slepce)“.*¹³

Prvně se tedy jednalo o mimořádnou cenu věci, která se stanovila s ohledem ke zvláštním majetkovým poměrům. Do určité míry lze tuto definici označit jako cenu mimořádnou v užším slova smyslu,¹⁴ neboť se jedná o původní význam tohoto pojmu (srov. § 114 ALR). Zde se ocenění věci, na rozdíl od ceny obecné, odehrávalo podle subjektivních měřítek, když se mělo hledět na „majetkoprávní“ přednosti, které předmětná věc přináší určité osobě. Věc je tak vnímána v jejím významu pro komplex majetku určité osoby, a dospívá se tedy ke stanovení speciální ceny, kterou má věc pro určitou osobu.¹⁵

Od mimořádné ceny v užším slova smyslu se dále odlišovala cena zvláštní obliby, která spolu s ní představovala určitý poddruh ceny mimořádné v § 305 ABGB.

„Tato spočívá v odhadnutí ceny, kterou věc má pro určitou osobu nikoliv s ohledem na její majetek, ale s ohledem na její individuální sklony: není to ocenění podle majetkoprávního užítku, který věc přináší, nýbrž ocenění podle náklonnosti, kterou určitá osoba pro věc má.“

16

Na toto rozdělení pochopitelně navázala i česká prvorepubliková právní věda a zohlednila je i při rekodifikačních pracích (viz níže).

Obsahové vymezení pojmů obecná a mimořádná cena si podrželo svůj význam dodnes a výše uvedeného vymezení se drží i současná rakouská doktrína, která za cenu obecnou považuje cenu stanovenou podle užítku, který věc běžně a obecně poskytuje s ohledem na čas a místo. Mimo úvahu zůstávají osobní poměry vlastníka nebo jeho zvláštní zájmy.¹⁷ Mimořádné ohodnocení naopak spočívá na hospodářské provázanosti oceňované věci s jinými věcmi téhož vlastníka. Održením dané věci z tohoto spojení je snížena hodnota celku. Pokud poskytnutí náhrady zahrnuje nikoliv hodnotu jednotlivé věci, nýbrž snížení hodnoty celku, jsou tím vzaty v úvahu zvláštní poměry. Zohlední-li pak člověk vyšší náhrady poskytované za věc jako jednotku, vyplyne její mimořádná cena.¹⁸ Cena zvláštní obliby naproti tomu vyplývá ze zohlednění zvláštních citů eventuálně zvláštního zájmu vlastníka k věci, např. dědictví, památka na určitou osobu nebo zvláštní událost, kvůli dlouhému času její držby apod.¹⁹ Stejný výklad přejímá i současná tuzemská dogmatika.²⁰

Rozlišením ceny zvláštní obliby a subjektivní majetkové škody se dále zabývá H. Koziol. Uvádí, že pokud je nahrazována poškozenému celá majetková interese, je cena věci počítána subjektivně. Rozhodná je proto hodnota, kterou věc měla pro poškozeného. Jinými slovy řečeno je rozhodná funkce zničené věci přímo v rámci jeho majetku. Cena zvláštní obliby oproti tomu nepředstavuje žádnou majetkovou hodnotu, nýbrž pocitovou hodnotu, která se v majetkové bilanci poškozeného nijak nepromítá. Projevuje se to pak i při stanovení výše kompenzace. Zatímco cena zvláštní obliby spočívá toliko na čisté subjektivní představě jednotlivého subjektu, interese (do které spadá i mimořádná cena – viz níže) vyplývá z individuální hodnoty majetkových statků, ale na základě všeobecného ocenění. Takové rozlišení je správné, neboť pro pocity neexistuje žádné všeobecné měřítko a velikost nemajetkové újmy může být ohodnocena pouze od samotného postiženého. U majetkové újmy je naopak díky stanovení v penězích použito objektivní měřítko²¹ a tím vyjádřeno, že určitý majetkový statek, se zohledněním funkce, kterou hraje v příslušném majetku, má tuto hodnotu podle všeobecného ocenění v běžném životě.²²

Citové pouto je myslitelné prakticky k jakékoliv věci, či její části. V tuzemské i zahraniční literatuře a judikatuře je možné nalézt řadu případů, které se často opakují: filmové negativy, na kterých je zaznamenána významná událost jako svatba či svatební cesta, fotografie či video jiné významné události nebo osoby, domácí mazlíček, strom zasazený k narození potomka, lovecká trofej, starý koberec, který je součástí rodinné historie,²³ pozemek děděný z generace na generaci, pamětní medaile, obraz namalovaný málo známým předkem, různé suvenýry a mnoho dalších. Rakouský Nejvyšší soudní dvůr („OGH“) ale dospěl i k závěru, že některé věci cenu zvláštní obliby mít nemohou; nemohou ji mít peníze jako takové.²⁴ Nepochybně to vyplývá z toho, co dovozoval již v 19. stol. Unger – pokud je s věcmi zacházeno jako se zastupitelnými, spočívá v tom „*negace zohlednění individua*“, a proto nemůže být v takovém případě řeč o ceně zvláštní obliby. Pokud ale samy o sobě zastupitelné věci nejsou takto brány v úvahu, nic nestojí v cestě, uznat u nich cenu zvláštní obliby.²⁵ Uvedený závěr lze ilustrovat právě na případě peněz, které jako platební prostředek, věc zastupitelná, jistě nemohou mít cenu zvláštní obliby. Nicméně pokud se jedná o vzácnou sběratelskou minci, která sice kdysi jako platební prostředek sloužila, ale dávno již k tomuto účelu neslouží a naopak dědí se z generace na generaci, zajisté má pro jejího vlastníka značnou cenu zvláštní obliby. Z toho tedy vyplývá, že pokud je určitá věc brána jako věc zastupitelná, je z povahy věci vyloučeno, aby měla cenu zvláštní obliby.²⁶ Pokud s ní ale takto přestane být zacházeno, nic nebrání tomu, aby ji získala. Dalším případem, ve kterém OGH dospěl k závěru, že daná věc nemůže mít cenu zvláštní obliby, je živý plot bránící cizím pohledům zvenčí („*Sichtschutzhecke*“). Ani zde nelze tento závěr brát příliš kategoricky, neboť si lze představit, že osoba starající se řadu let o svůj živý plot k němu postupem času získá citové pouto. Je potřeba tedy postupovat obezřetně a spíše zkoumat okolnosti konkrétního případu, než činit kategorické

závěry. Ukazuje to i případ, se kterým se již musela potýkat tuzemská judikatura²⁷ a který na první pohled může působit až bizarně. Jednalo se v něm o uříznutou větev, na které se oběsil přítel poškozeného a pod kterou byl instalován náhrobek. Nelze ale pochybovat, že tato věc (resp. část věci) má pro poškozeného citovou hodnotu.

Ačkoliv uvedené rozlišení na cenu obecnou (obvyklou), mimořádnou (v užším smyslu) a zvláštní obliby působí poměrně logicky, značná nekoncepčnost českého zákonodárce způsobuje, že je otázkou, nakolik mu lze přiznat řádného využití. V rakouské právní úpravě, která bezesporu sloužila jako inspirační zdroj, totiž má uvedená tripartizace ceny poměrně jasné využití v oblasti náhrady škody, kde slouží ke stanovení rozsahu náhrady. Zatímco pravidlo v § 306 ABGB, podobné pravidlu v § 492 ObčZ, stanoví za výchozí cenu obecnou, která je rozhodující při objektivně-abstraktní metodě stanovení škody, je cena mimořádná užívána při subjektivně-konkrétní metodě stanovení škody, při které se nahrazuje interese.²⁸ Náhrady interese je pak dosaženo právě tím, že poškozenému je nahrazena zvláštní hodnota (cena mimořádná v užším smyslu), kterou věc pro jeho majetek měla.²⁹ Ačkoliv ABGB pojem interese nezná a také výslovně nestanoví komplexní náhradu subjektivní škody, je však podle převládajícího názoru rakouské doktríny v příkazu § 1323, 1324, 1331 – nahrazovat vedle pozitivní škody ušlý zisk – spatřováno uznání náhrady interese. Únik zisku představuje ve skutečnosti nejpodstatnější případ čistě subjektivní škody, takže je přijímáno, že tím by měla být dovolávána celá interese.³⁰ Té se tedy může poškozený domáhat pouze v případě úmyslu nebo hrubé nedbalosti.

Problém české úpravy spočívá v tom, že na rozdíl od úpravy rakouské nemá navazující část v oblasti deliktního práva, která by rozlišovala rozsah náhrady podle stupně zavinění, s výjimkou právě ceny zvláštní obliby (ke kritice této koncepce viz níže). Ustanovení § 2969 ObčZ pouze normuje náhradu ceny obvyklé, bez ohledu na zavinění; § 2952 ObčZ pak uvádí, opět bez ohledu na zavinění, že se hradí i ušlý zisk. Není tedy zřejmé, jaké má zvláštní cena v deliktním právu využití, neboť § 2969 ObčZ hovoří o ceně obvyklé – tedy o objektivně-abstraktní metodě stanovení škody – a zdánlivě v protimluvu s tím § 2952 ObčZ o náhradě ušlého zisku.³¹

III. Geneze odškodnění ceny zvláštní obliby a komparativní výklad

1. Historický vývoj

Zřejmou inspirací zákonodárci byl ABGB platný na našem území až do r. 1950.³² Povinnost nahradit i cenu zvláštní obliby za určitých okolností stanovil v § 1331. O tom, co se cenou zvláštní obliby rozumí, pak hovořil v § 305.³³ Kořeny tohoto institutu lze vysledovat ale ještě dále.

V římském právu klasickém a Justiniánském byla náhrada ceny zvláštní obliby v zásadě odmítána. Škůdce musel vyrovnat interesi, tedy musel peněžním plněním vyrovnat rozdíl mezi přítomným objemem jmění poškozeného a objemem, který by jmění mělo, kdyby nenastala škodní událost (viz výše). Hradila se přitom pouze škoda na majetku a z toho důvodu se nehledělo k hodnotě, která se zakládá na zvláštní oblíbě.³⁴

Uvedený výklad se opírá především o názor Paula, který se vztahuje k *lex Aquilia* (D. 9, 2, 33):

*„... Ceny věcí jsou určovány ne podle citu nebo zájmu jednotlivců, ale podle obecného mínění...“*³⁵

Nicméně skutečnost, že tento závěr nemusí zřejmě platit absolutně, naznačoval již v 19. stol. F. Mommsen.³⁶ Nejasnosti totiž vzbuzovalo jiné ustanovení Digest, a sice od Papiána (D. 17,1,54 pr.):³⁷

*„Uděлил-li otrok třetímu příkaz, koupit ho, je příkaz neplatný. Pokud šel ale příkaz potud, otroka propustit na svobodu, a on ho nepropustil, tak získá pán jako prodávající kupní cenu, a na základě příkazu bude požadována cena obliby: předpokládejme, že propouštěná osoba je přirozený syn nebo bratr. Existuje totiž shoda mezi rozumnějšími právníky, že pocitovou hodnotu je třeba zohlednit u podle dobré víry se řídících žalob...“*³⁸

A. Wacke dnes uvádí, že odmítnutí náhrady ceny zvláštní obliby nebylo pro římské právníky žádné dogma, a právě s ohledem na Papiána dodává, že náhradu ceny zvláštní obliby bylo třeba zohlednit u *actio bona fidei*.³⁹

Zřejmě první kodifikací, která cenu zvláštní obliby znala, a rovněž připouštěla její náhradu, je pruský ALR. Ten v § 115 druhého titulu⁴⁰ upravoval, co se cenou zvláštní obliby rozumí, a následně v § 87 šestého titulu stanovil, že se cena zvláštní obliby nahrazuje v případě úmyslného způsobení škody, neboť i zde byla cena zvláštní obliby brána v úvahu pouze v případech stanovených zákonem (§ 118 ALR).

Pruský ALR následoval **ABGB**, který rovněž s náhradou ceny zvláštní obliby počítal, nicméně za jiných okolností, než tomu bylo právě v ALR. Tato cena se měla nahradit v případě jednání zakázaného trestním zákonem, nebo v případě specifické formy zavinění – svévole a škodolibosti.⁴¹

V obou zmíněných případech byla ve starší literatuře náhrada ceny zvláštní obliby podrobena značné kritice. Schiffner kupř. označoval cenu zvláštní obliby za „vnitřní rozpor“, neboť podle rubriky **§ 1331 ABGB** se má jednat o újmu na majetku, a přesto postihuje

statek, který je podle § 303 ABGB neocenitelný a nemá žádnou majetkovou hodnotu.⁴² Stejně tak za „rozpor“ označoval cenu zvláštní oblíbenosti J. Unger, neboť cena zvláštní oblíbenosti má spočívat v hodnotě, kterou věc má pro čistě osobní vztahy určitého jedince. Tuto hodnotu přitom ale nelze ocenit v penězích, protože sympatie a náklonnost jsou nezpůsobitelné pekuniárního ocenění tím, že patří k oněm neocenitelným věcem, o nichž hovoří § 303 ABGB a které mají být přesto oceněny podle § 305 ABGB.⁴³

Na ABGB navázaly v tomto směru i meziválečné rekonstrukční snahy. Vládní návrh občanského zákoníku z r. 1937 opět nejdříve prováděl tripartizaci ceny na řádnou, mimořádnou v užším a širším smyslu (§ 95) a poté v návaznosti na toto rozdělení upravoval v § 1172 rozsah náhrady.⁴⁴ Náhradu ceny zvláštní oblíbenosti opět vázal na škodolibost či svévoli. Vynecháno bylo jednání zakázané trestním zákonem.

Diskontinuitu v tomto ohledu přineslo až socialistické zákonodárství. Vysvětlení podává Š. Luby, který uvádí, že

*„cena osobitnej obľuby pri určovaní náhrady škody v našom práve nie smerodajná, lebo pokiaľ sa odchyľuje od osobitnej ceny (ceny mimořádné v užšom smyslu – pozn. aut.), vyjadruje vlastne nemajetkovú ujmu, i keď vzniknutú v súvislosti s poškodením hmotného majetkového predmetu; a nemajetková ujma sa v našom práve zásadne nenahradzuje“.*⁴⁵

V odmítání ceny zvláštní oblíbenosti se tedy promítl tehdejší obecný odmítavý přístup k odškodňování nemajetkové újmy. Občanské zákoníky z r. 1950 ani 1964 tedy ustanovení o náhradě ceny zvláštní oblíbenosti neobsahovaly.

Změna nenastala ani s transformací právního prostředí po r. 1989. Cena zvláštní oblíbenosti nebyla do právního řádu vrácena a na názoru, že podle předchozí právní úpravy její náhrada nepříslušela, se shodovala judikatura⁴⁶ i odborná literatura.⁴⁷ Náhradu ceny zvláštní oblíbenosti tedy současný občanský zákoník vrátil do českého právního řádu po více jak 60 letech.

2. Komparativní výklad

Komparativní pohled ukazuje na značně odlišný přístup k odškodňování ceny oblíbenosti v jednotlivých evropských státech, kde výslovné zákonné ustanovení zpravidla chybí, a pokud je již náhrada ceny oblíbenosti uznávána, děje se tak cestou judikatury, která k ní dospívá za pomoci různých argumentů a u odlišných předmětů. Lze tedy konstruovat tři skupiny států: první tvoří státy, v jejichž právním řádu existuje ustanovení explicitně

upravující odškodnění citové hodnoty věci, ve druhé se nacházejí státy, ve kterých je kompenzace ceny obliby odmítána, a třetí představují státy, v nichž byla kompenzace citové hodnoty dovozena v judikatuře.

Jak z již podaného výkladu vyplývá, jedním z mála právních řádů, které obsahují ustanovení výslovně upravující cenu obliby, je Rakousko, které ustanovení o ceně zvláštní obliby udrželo do dnešní doby. Jinak tomu nebylo ani v navrhované reformě **ABGB** z r. 2007, která s odškodněním ceny zvláštní obliby počítala v § 1316 odst. 4 a § 1324. Nicméně její náhrada nebyla již vázána na jednání zakázané trestním zákonem, svévoli nebo škodolibost, ale na prostý úmysl.

Dalším státem, jehož právní řád výslovně obsahuje ustanovení, které umožňuje zohlednit citovou hodnotu, kterou má věc pro vlastníka, je Estonsko. Cena obliby je tam chápána jako specifický případ nemajetkové újmy.⁴⁸

Naproti tomu další sousední právní řád, a sice německý, se k náhradě ceny zvláštní obliby staví odmítavě a její náhradu zásadně nepřipouští. Jeho přístup se opírá o § 253 BGB, přičemž literatura se odvolává především na rozhodnutí Spolkového soudního dvora označované jako „*Modellboot-Fall*“.⁴⁹ V tomto případě žalovaný během návštěvy u žalobce z nedbalosti poničil (pustil na zem) model válečné lodi, který žalobce stavěl několik let ve svém volném čase a vyhrál s ním řadu soutěží. Odvolací soud ohodnotil újmu žalobce částkou 7500 DM, představující náklady materiálu potřebného na vytvoření nového modelu. Příklad byl Spolkovým soudním dvorem vrácen odvolacímu soudu zpět, neboť byla nesprávně stanovena materiální újma žalobce. Žalobce nemohl požadovat částku nezbytnou k provedení restituce podle bývalého § 249 věty druhé BGB (dnes § 249 odst. 2 věta první), neboť předmětné ustanovení předpokládalo, že je restituce možná, což ovšem nebyl tento případ. Žalobce byl omezen toliko na peněžní kompenzaci podle § 251 odst. 1 BGB. Újma spočívající ve ztrátě jeho úsilí a sentimentální hodnotě, kterou pro něj model měl, byla vyloučena § 253 BGB (dnešní § 253 odst. 1 BGB).

Na druhou stranu stanovení ekonomické hodnoty objektu jeho tržní hodnotou neznámá, že je objekt bezcenný, pokud pro něj trh neexistuje. V takovém případě je ekonomická hodnota stanovena podle toho, co strany normálně považují za odůvodněné. Nezáleží to na hodnotě použitého materiálu nebo úsilí vloženém do konstrukce modelu, protože špatně postavený model může být bezcenný navzdory drahému materiálu a obrovskému úsilí. Místo toho může být hodnota modelu stanovena pouze srovnáním s podobnými objekty, které mají tržní hodnotu.

Žalobce se v uvedeném případě pokoušel pomocí širokého pojmu restituce dosáhnout peněžité náhrady především jeho nemateriální újmy.⁵⁰ Německé soudy bývají v některých případech totiž poměrně štedré v určení, co ještě může představovat restituci, zejména

v případech nedostatku poškozeného předmětu. Pokud tedy žalobce dokáže definovat, co restituci představuje, lze tím obejít zákonné vyloučení peněžité kompenzace ztráty sentimentální hodnoty (§ 253 odst. 1 BGB).⁵¹ Schiemann pak uvádí, že hranice mezi *Affektionsinteresse* a majetkovou újmou je ovšem plynulá. Tak se stává hodnota, která jinak není v penězích ocenitelná, majetkovou hodnotou, jakmile je zájemce připraven zaplatit cenu zvláštní obliby.⁵²

V uvedeném přístupu k náhradě ceny zvláštní obliby se projevuje celkový poměrně zdrženlivý přístup k odškodňování nemajetkové újmy v německém právu. Ustanovení § 253 odst. 1 BGB stanoví, že peněžítá náhrada za nemateriální újmu může být požadována pouze v případech stanovených zákonem. Takové případy vypočítává především odst. 2 cit. ustanovení.⁵³ V případě porušení objektu se § 253 odst. 2 BGB neuplatní a nenáleží náhrada „sentimentální hodnoty věci“. Nicméně tím není dotčeno právo na restituci podle § 249 BGB, bez ohledu na to, zda poškozený má pouze nemajetkový zájem na restituci. Žalobce podle cit. ustanovení dokonce může žádat náklady potřebné na provedení restituce, aniž by ji skutečně provedl. Pro řadu žalobců představuje takto široké pojetí restituce jedinou šanci na odškodnění nemateriální újmy.⁵⁴

Podobně se k náhradě ceny zvláštní obliby staví švýcarské právo. Jako určitý precedent zde slouží rozhodnutí Federálního nejvyššího soudu,⁵⁵ ve kterém byl mimo jiné předmětem výkladu § 49 švýcarského obligačního práva (v tehdejší znění).⁵⁶ Žalobce požadoval újmu spočívající v ceně obliby pozemku, ke kterému měl citové pouto a o který přišel ve vyvlastňovacím řízení díky hrubě nedbalému porušení mandátní smlouvy advokátem, který jej v řízení zastupoval. Nejvyšší federální soud uvedl, že koncepce škody ve švýcarském právu je (primárně) tvořena snížením majetku poškozeného v návaznosti na škodní událost. Vzniklá újma je nutně ekonomické povahy, což neponechává žádné místo pro zájem čisté obliby. Takový zájem na náklonnosti by mohl být vzat v úvahu pouze tehdy, pokud by nebyl pouze striktně individuální, ale byl by sdílen i ostatními a tím by získal zvláštní tržní hodnotu. K § 49 švýcarského obligačního práva pak uvedl, že podle něj musí utrpená újma dosahovat zvláštní závažnosti, což v daném případě nebylo splněno. Závěry cit. rozhodnutí platí i přes kritiku ze strany odborné veřejnosti dodnes.⁵⁷ Nicméně tento přístup neplatí bez výjimky, když přímo § 43 odst. 2 švýcarského obligačního práva umožňuje zohlednit při poranění nebo usmrcení domácího zvířete, které nesloužilo k majetkovým nebo výdělečným účelům, cenu obliby, kterou pro jeho držitele nebo příslušníky jeho rodiny mělo.

Nejednotnou praxi v Itálii překonalo v r. 2008 rozhodnutí Nejvyššího kasačního soudu, podle kterého otázka odškodnitelnosti sentimentální hodnoty věci pro jejího vlastníka nebyla stále vyřešena. Soud odmítl možnost kompenzace nemajetkové újmy, neboť vztah afekce mezi člověkem a zvířetem není pokryt ústavní garancí.⁵⁸

V Nizozemsku není sentimentální hodnota jako taková nahrazována, nicméně vztah žalobce k věci může být relevantní v případě poškození nebo ztráty věci, kde je stanovena materiální škoda. Vlastník věci, která byla poškozena s (prokázaným) úmyslem ublížit majiteli osobně, je oprávněn žádat náhradu nemajetkové újmy podle čl. 6:106 odst. 1 nizozemského **občanského zákoníku**.⁵⁹

Cena obluby není za odškodnitelnou újmu dále považována v Polsku, Maďarsku, Švédsku, Dánsku nebo Lotyšsku.⁶⁰

V Řecku chybí explicitní zákonné ustanovení, nicméně řecký občanský zákoník uznává komplexní a rozsáhlé osobnostní právo fyzických osob a přiznává mu ochranu. Záměrně obsah pojmu osobnost přesně nedefinuje, čímž připouští jeho rozšíření podle změny společenské struktury a mravů. Takto široké pojetí osobnosti umožňuje za zásah do osobnostních práv považovat zásah do věci, ke které má její vlastník zvláštní citový vztah.
61

Rovněž ve Francii chybí výslovné zákonné ustanovení, které by odškodnění ceny zvláštní obluby upravovalo. Nicméně i přesto Kasační dvůr dovodil, že smrt zvířete může jeho vlastníku, nezávisle na vzniku materiální újmy, způsobit újmu subjektivní a emociální povahy, která může být kompenzována. Dovodil tak ve svém rozhodnutí, v němž byla potvrzena náhrada za nemajetkovou újmu (*dommage moral*) spočívající v úmrtí závodního koně jeho vlastníku a trenérce.⁶² V cit. rozhodnutí byla tedy uznána nemajetková újma ve formě bolesti a utrpení v případě úmrtí zvířete. Na cit. rozhodnutí navazují další, přičemž je uznáván vznik této újmy i v případech pouhého poranění zvířete.⁶³

Náhradu ceny zvláštní obluby připouští též bohatá judikatura ve Španělsku, kde je chápána také jako kategorie nemajetkové újmy. Speciální úpravu obdoby ceny zvláštní obluby obsahuje vyvlastňovací zákon, který zakotvuje tzv. ocenění náklonnosti (*premio de afección*) představující 5 % z hodnoty vyvlastňovaného majetku, které má být použito ke kompenzaci zármutku, který může způsobit ztráta vyvlastňovaného objektu jeho vlastníku.⁶⁴

Dalšími zeměmi, v jejichž judikatuře lze nalézt rozhodnutí přiznávající cenu obluby, jsou Belgie a Portugalsko.

Rozdílná je situace i v modelových evropských návrzích. PETL ustanovení, které by zmiňovalo cenu zvláštní obluby, neobsahuje. Určitou možností je dovodit její náhradu podle čl. 2:102 ve spojení s čl. 10:301.⁶⁵ Lze se ale domnívat, že PETL s odškodněním takovéto nemajetkové újmy spíše nepočítá a projevuje se v něm právě roztříštěný přístup

v jednotlivých evropských úpravách. Ani DCFR nezná ustanovení, které by se zabývalo cenou zvláštní obliby, ovšem komentář k čl. VI 2:206 uvádí, že nemajetková újma je v zásadě nahraditelná, pokud jsou naplněny ostatní předpoklady odpovědnosti v čl. VI 1:101. Dále uvádí, že uznání nemajetkové újmy při zásahu do vlastnického práva je zřejmé zejména v případě úmyslného zásahu, mířeného pouze na způsobení duševní újmy vlastníkovu (např. zastřelení domácího mazlíčka, které způsobí zármutek jeho pánovi). Nicméně komentované ustanovení se neomezuje pouze na zmíněné případy a myslitelná je taková náhrada i v případě pouze nedbalého zásahu do vlastnického práva. Je však potřeba provést precizní posouzení, zda k nemajetkové újmě skutečně došlo. Odpovědnost v takových případech tedy není vyloučena, ale je vyžadována preciznější analýza důsledků zásahu do vlastnického práva.⁶⁶

IV. Předpoklady odškodnění

Z § 2969 odst. 2 ObčZ vyplývají dva zvláštní předpoklady k tomu, aby škůdci mohla být uložena povinnost nahradit též cenu zvláštní obliby. V první řadě musí dojít k poškození věci a dále musí přistoupit specifická forma zavinění, a sice svévole či škodolibost. Důkazní břemeno i břemeno tvrzení o obou předpokladech nese poškozený.⁶⁷

1. Poškození věci

Znění § 2969 odst. 2 ObčZ jednoznačně vychází z vládního návrhu **občanského zákoníku** z r. 1937, který oproti **ABGB** nehovořil o „způsobení škody“, ale o „poškození nebo zničení věci hmotné“. Tehdejší důvodová zpráva k tomu uváděla, že

*„u věcí nehmotných se asi těžko vyskytne škoda způsobená různým stupněm viny, jak o tom pojednává § 1331 obč. zák.“*⁶⁸

Nicméně tento krok nelze hodnotit kladně, neboť škoda nemusí vzniknout pouze zásahem do hmotné věci. V případech, kde tomu tak bude, a škůdce způsobí škodu ze svévole či škodolibosti, aniž by tím věc poškodil, by to znamenalo, že není povinen nahradit cenu zvláštní obliby. Kupř. starší i novější rakouská literatura se shoduje na tom, že náhrada ceny zvláštní obliby náleží i v případech porušení smluvní povinnosti.⁶⁹ Škůdce je povinen nahradit poškozenému cenu zvláštní obliby, kterou pro něj plnění mělo;⁷⁰ např. když prodávající úmyslně neposkytne prodávanou věc.⁷¹ K zásahu do podstaty věci však nedochází a znění § 2969 odst. 2 ObčZ zřejmě takovou náhradu bude vylučovat.⁷² V úvahu však připadá zcela evidentně aplikace § 2971 ObčZ (viz níže). Ačkoliv tedy *a priori* není vyloučeno použití na smluvní odpovědnost, ve většině případů poškození věci bude zřejmě dána deliktní odpovědnost škůdce.⁷³

Otázkou by mohlo být, o jak výrazné poškození věci se má jednat, resp. zda stačí i nepatrné poškození věci. Rakouská judikatura dospěla k závěru, že

*„náhrada ceny zvláštní obliby podle § 1331 ABGB nemá poskytovat žádné odškodnění za to, že věc dočasně nebyla v řádném stavu“.*⁷⁴

K uvedenému závěru dospěl OGH nejprve v případě dřevěné sochy svatého, které byla uříznuta hlava, a následně v případě živého plotu. V druhém případě nejprve konstatoval, že v projednávané věci nebylo možné dovodit úzký vztah k živému plotu, jak vyžaduje § 1331 ABGB; spíše šlo o funkci živého plotu jako ochrany soukromí, tedy jeho běžné „používání“. Kvůli pouhé ztrátě (přechodného) užívání věci však nepřísluší žádný nárok na náhradu za ideální újmu.⁷⁵ Vztahuje-li se – jako v předložené věci – tvrzená „Affektionsinteresse“ na přechodnou ztrátu funkce věci („pouhá ztráta užívání věci“), není k přisouzení žádná ideální náhrada.⁷⁶ Domnívám se, že předmětné rozhodnutí a závěry v něm formulované nelze interpretovat tak, že musí dojít k podstatnému zásahu do podstaty věci, ale tak, že cena zvláštní obliby nemá nahrazovat dočasnou ztrátu užívání věci.

Při řešení daného problému přichází v úvahu několik výkladových variant, přičemž nejužší výklad představuje možnost odškodnění pouze v případě úplného zániku tohoto vztahu (nemusí dojít k zániku samotné věci, ale věc změní svoji podstatu takovým způsobem, že poškozený k ní citový vztah dále nemá – kupř. poškrábání fotografie). Dále může být vztah trvale narušen, ovšem nedochází zcela k jeho zániku, a nebo věc je sice poškozena, ale lze ji plně uvést do stavu před poškozením (a tím plně vztah obnovit) a odškodnit je nutné především samotný zásah, tedy újmu vznikající ze samotné škodní události (poranění zvířete, které se plně uzdraví, nicméně již škodní událost vyvolá u poškozeného značně traumatický zážitek).

Smyslem a účelem předmětného ustanovení je odškodnit nemajetkovou újmu vzniklou v souvislosti se zásahem do věci, ke které má vlastník citový vztah. Taková újma může přitom vzniknout nejen při zničení vztahu, ale i citelném zásahu do něj. Odškodněn by měl být tedy již zásah, při kterém nedochází k zániku vztahu k věci. Postačí, pokud je do vztahu zasaženo, přestože ten se spolu s opravou věci plně obnoví.

Ačkoliv by ze spojení „nahradí poškozenému cenu zvláštní obliby“⁷⁷ bylo možné dovodit, že má být nahrazena pouze cena zvláštní obliby, tedy úplná ztráta vztahu k věci, je při výkladu nutné přihlídnout i k tomu, že je vyžadována kvalifikovaná forma úmyslu, a i proto by měl škůdce hradit újmu ve větším rozsahu. Stejně tak lze ale tento argument použít i opačně a říci, že výjimečnost náhrady daná i přísnými kritérii má vést k užšímu výkladu případů, kdy lze odškodnění přiznat. Nicméně z kontextu § 2971 ObčZ, který značně

rozšiřuje možnosti odškodnění nemajetkové újmy, lze seznat úmysl zákonodárce odškodňovat újmu při zásahu do věci v širším rozsahu. Navíc pokud by tedy taková náhrada nepřicházela v úvahu podle § 2969 odst. 2 ObčZ, bylo by ji možné dovodit právě z § 2971 ObčZ.

Než samotný zásah do podstaty věci je přitom vhodnější zkoumat, o jak významný zásah do citového pouta vlastníka k věci se jedná. I zde by se mělo uplatnit pravidlo *de minimis* – nemajetková újma by měla dosáhnout určité intenzity, aby mohla být odškodněna. Nutné bude samozřejmě vždy vážit okolnosti konkrétního případu. Lze se přitom oprávněně domnívat, že náhrada ceny zvláštní obliby by měla být obecně nižší v případě, že dojde pouze k narušení vztahu než k jeho úplnému zničení.

2. Svévole nebo škodolibost

2.1 Teoretická východiska

Druhým předpokladem je specifická forma zavinění – svévole nebo škodolibost. Tento požadavek vychází z odstupňování rozsahu náhrady újmy podle stupně zavinění, které (jak je uvedeno výše) se v současném českém právu projevuje právě (a pouze) u ceny zvláštní obliby (a § 2971 ObčZ, viz níže). Celá tato doktrína činící rozsah náhrady závislým na stupni zavinění, objevující se nejprve v ALR a následně ABGB, podléhala značné kritice jak ve starší, tak současné literatuře. Např. Förster v 19. stol. označoval tento princip vycházející z dřívějšího přirozeného práva za chybný, odporující účelu právního institutu, přimíchávající moralizující prvek potrestání a vůči poškozenému zjevně nespravedlivý. Nadto podle něj vyžaduje velkou kazuistiku, přičemž nemůže být všude důsledně proveden⁷⁸. Taktéž Koch uváděl, že stejně jako chybí praktická potřeba, tak nelze dohlédnout právní důvod pro uvedené pravidlo a pro to, aby se rozsah skutečné náhrady škody měřil podle stupně zavinění škůdce, nikoliv způsobené ztráty.⁷⁹ V Rakousku na vznesenou kritiku navázal Unger:

„Toto rozhodnutí spočívá na mylné záměně interese s věcnou hodnotou, míchání civilněprávního hlediska s trestněprávním a vede v praxi k velmi citlivým porušením majetkových zájmů.“⁸⁰

Kritika se postupně zmírnila a již na začátku 20. stol. Ehrenzweig do určité míry tento přístup obhajoval tím, že ačkoliv pro poškozeného může být těžké, že mu není poskytnuto plné odškodnění, musí zákonodárce na druhé straně zvážit škůdce, který by za malou chybu musel platit celým svým majetkem. Zároveň upozorňuje, že náhrada škodu neodstraní, ale pouze ji přesune, když namísto poškozeného postihne osobu povinnou k náhradě. Přitom se může stát, že se škoda přesune od ekonomicky silnějšího, který by ji mohl lehce nést, ke slabšímu, kterého „rozdrtí“. Je proto k politování, že zákon nevyžaduje

zásadně a všeobecně zohlednit vedle stupně zavinění rovněž majetkové poměry.⁸¹ Na uvedenou kritiku v současné rakouské dogmatice navazuje (ovlivněn Wilburgovým pohyblivým systémem) Koziol. Podle něj ABGB rigidně staví pouze na stupni zavinění a nikoliv také na významu ostatních důvodů odpovědnosti (*Haftungsgründe*).⁸² Nicméně striktně odmítá, že by se tímto pojetím mísil trest s náhradou škody, neboť vždy jde pouze o vyrovnání utrpěné škody. Rakouské právo tímto přístupem bere v úvahu sankční myšlenku náhrady škody.⁸³

U nás kritiku uvedené koncepce podával Randa, který mimo jiné uváděl:

„V době novější ujal se sice směr na domnělé slušnosti se zakládající, jenž objem náhrady chce v soulad uvést se stupněm viny škůdce. Však neodporuje to též slušnosti, že škodu (třeba jen částečně) nésti má poškozený, jenž žádné viny nemá?“⁸⁴

Za správnější považoval nahrazení celé interese, kdykoliv nastane povinnost nahradit škodu.⁸⁵ Rovněž Luby kritizoval danou teorii, neboť náhrada škody má být ekvivalentem způsobené újmy. Význam zavinění pro rozsah náhrady škody souvisí s vývojem náhrady škody jako sankce, která vznikla a vyvíjela se v souvislosti s penálními sankcemi, pro které má naopak zavinění prvořadý význam. Řada občanskoprávních nauk vychází z opačného pojetí, tedy že rozsah náhrady se od zavinění odvíjet nemá, což vyvozují z toho, že náhrada má vést k restituci na rozdíl od trestu, u kterého subjektivní stránka protiprávního činu hraje velkou roli. Zohlednění stupně zavinění při stanovení rozsahu náhrady by tak znamenalo znehodnocení povahy a funkce náhrady, která by se stala trestem uloženým ve prospěch poškozeného.⁸⁶

Na základě uvedeného je logicky nutné klást si otázku, zda je tento přístup u náhrady ceny zvláštní obliby šťastně zvolený, když je její odškodnění fixováno na specifickou formu zavinění. Zákonodárce se přitom sám hlásí k sankčnímu pojetí této náhrady, když ne zcela pochopitelně⁸⁷ daný institut přirovnává k *punitive damages*.⁸⁸ Paradoxně lze konstatovat, že v dnešní době, kdy deliktní právo získává sankční povahu čím dál více,⁸⁹ má tento přístup zřejmě větší opodstatnění, než by měl dříve. Důležité je také brát v úvahu, že se jedná o odškodnění skutečně vzniklé újmy a sankční princip se zde uplatní vždy spolu s principem kompenzačním. Lze akceptovat i to, že cena zvláštní obliby není odškodňována vždy bez ohledu na stupeň zavinění. Ostatně výše uvedená kritika se vztahovala primárně na škodu, která je v českém právu obecně nahraditelná bez ohledu na stupeň zavinění. Odškodnění nemajetkové újmy oproti tomu vychází z odlišného principu (zásadně se neodškodňuje) a její náhrada přichází v úvahu pouze v případě, že je tak výslovně ujednáno nebo stanoveno zákonem. Lze tedy akceptovat, jestliže zákonodárce pro odškodnění jejího určitého druhu zvolí specifické podmínky.

Nicméně taktéž si lze klást otázku, zda bylo vhodné zvolit jako předpoklad svévoli nebo škodolibost, když daleko vhodnější se jeví náhradu ceny zvláštní obliby vázat na úmyslné způsobení újmy. Vedle toho, že se v případě svévole a škodolibosti jedná v kontextu současného deliktního práva o poměrně cizorodé pojmy, jejichž výklad naštěstí nečiní v praxi větší problémy, by náhrada při prostém úmyslu⁹⁰ lépe zapadala do koncepce českého deliktního práva, které je při odškodňování nemajetkové újmy ve srovnání s jinými státy štedré (např. ve srovnání s poměrně restriktivním rakouským právním řádem, který sloužil jako předloha⁹¹). Není žádný rozumný důvod, proč by v případě, že škůdce způsobí újmu úmyslně, neměl poškozenému nahradit i nemajetkovou újmu, která mu v důsledku toho vznikla.⁹² K diskusi je, zda okruh případů neměl být rozšířen i na jednání zakázané trestním zákoníkem, jako je tomu v současné rakouské úpravě. Nicméně lze se spíše domnívat, že zákonodárce správně danou možnost vypustil, neboť tím by se odškodnění ceny zvláštní obliby rozšířilo i na případy způsobení újmy z lehké nedbalosti, čemuž se zřejmě snažil vyhnout.⁹³

2.2 Výklad pojmů

Ačkoliv se v případě pojmů svévole a škodolibost jedná o pojmy na první pohled nejasné a českému deliktnímu právu řadu let cizí, nečiní jejich výklad v teorii ani praxi žádné problémy. K tomu z velké části přispěl zákonodárce tím, že v důvodové zprávě předložil jejich výklad v rakouské dogmatice, kde rovněž nečiní zásadnější obtíže. S otázkou jejich výkladů se již musel potýkat i NS, který (správně) přebírá právě výklad z důvodové zprávy.
94

Svévole (*Mutwille*) je úmysl, který se nezaměřuje na vlastní prospěch, ani újmu jiného, a zahrnuje především bezúčelná poškození, která jsou páchána pouze kvůli radosti spojené s tímto jednáním.⁹⁵ Na osobě poškozeného a jemu vzniklé újmě tedy nezáleží.⁹⁶ Reischauer uvádí, že svévolí musí být zahrnuto poškození majetku, nikoliv však duševní újma poškozeného.⁹⁷ Naproti tomu škodolibost (*Schadenfreude*) spočívá v potěšení škůdce z představy zlosti způsobené poškozenému díky poškození.⁹⁸ Jde tedy o radost z pocitu neštěstí jiného, který plyne ze škodní události.⁹⁹ Nemělo by být přítom rozhodné, zda se jedná o dopředu plánovaný útok na statek konkrétního poškozeného, či zda se jedná o poškozeného, se kterým se škůdce setká poprvé v životě (např. náhodné setkání, při kterém dojde k vyhrocené situaci). Konečně škůdce nemusí identitu poškozeného vůbec znát. Koziol rozdíl mezi oběma výstižně shrnuje slovy:

*„Při svévoli působí viníkovi potěšení provedení skutku, naproti tomu při škodolibosti následky skutku.“*¹⁰⁰

Jako ilustrační případ k odlišení lze uvést poškrábání auta. Pokud škůdce poškrábe několik vozů pouze z touhy poškodit cizí věc – působit škodu, jedná se o svévoli. Naopak pokud vůz poškrábe s úmyslem způsobit újmu jeho vlastníkov, půjde již o škodolibost.

V rakouské nauce se někdy objevuje názor, podle kterého je nutné splnit obě tyto podmínky zároveň.¹⁰¹ Může to být dovozováno z použití spojky „a“. Lze tedy pozitivně kvitovat, že zákonodárce zvolil spojku „nebo“ a vyhnul se tak zbytečným výkladovým obtížím. Spíše teoretickou otázkou pak představuje, zda se v případě svévole a škodolibosti jedná skutečně pouze o úmysl, nebo se může jednat o hrubou nedbalost.¹⁰² I při současném pojetí zavinění je nutné trvat na tom, že se jedná o formy úmyslu.

V. Povaha újmy

Důležitou otázkou pro řešení řady dílčích problémů (stanovení náhrady, postoupení pohledávky, přechod nároku) představuje, o jaký typ újmy se jedná; zda jde o škodu, či nemajetkovou újmu. Naprostá většina současné rakouské teorie dospívá k závěru, že se jedná o nemajetkovou újmu.¹⁰³ Ta je v Rakousku chápána jako

*„taková újma, která nevede k žádnému snížení v penězích měřitelného majetku“.*¹⁰⁴

Z tohoto názoru vybočuje Wolff, když uvádí:

*„... kromě toho hodnota zvláštní obliby, která přece, pokud obvyklou hodnotu překračuje, je nemateriální hodnotou...“.*¹⁰⁵

Ačkoliv cit. formulací zřejmě taktéž tíhnul k tomu, že cena zvláštní obliby představuje nemajetkovou újmu, celý problém tím zatemňuje. Je totiž nutné řešit, zda cena zvláštní obliby v sobě nezahrnuje i cenu obvyklou, popř. mimořádnou v užším smyslu. V takovém případě by pak část ceny zvláštní obliby, vedoucí k náhradě majetkové hodnoty věci, představovala náhradu majetkové újmy – škody, zatímco část kompenzující vztah vlastníka k věci by představovala odškodnění nemajetkové újmy. Nabízí se tedy dvě možná východiska – jedná se o nemajetkovou újmu, nebo jakousi „smíšenou“ či „kombinovanou“ újmu (vyloučena je varianta, že se jedná o čistou majetkovou škodu).

V prvním případě by cena zvláštní obliby zahrnovala pouze citový vztah vlastníka k věci. Naopak v druhém případě by se jednalo o cenu, kterou vlastník věci celkově přikládá, tedy jak po materiální, tak citové stránce. Pro poškozeného by prve uvedený přístup znamenal, že by se jednalo o dva samostatné nároky, které by musel uplatňovat odděleně a v žalobě by vedle okolností odůvodňujících vznik nároku musel pro každý nárok uvést samostatný

petit, tedy částku, kterou požaduje (byť u ceny zvláštní obliby by nebylo vyloučeno požadovat vedle toho i jinou formu satisfakce; viz níže). Bez dalšího by pak byly dány specifické podmínky pro přechod nároku i povinnosti na dědice.¹⁰⁶ Jedná se o přístup zřejmě více odpovídající českému deliktnímu právu, které žádný případ takoveto smíšené újmy nezná a nároky na náhradu škody a nemajetkové újmy považuje tradičně za samostatné, i když vzešly ze stejné škodní události.

Naopak při druhém pojetí by se jednalo o jeden nárok, který by poškozený vyčíslil v žalobě jednou částkou (okolnosti odůvodňující nárok by samozřejmě musel vymezit shodně s první variantou). Samotnou otázkou by pak bylo, zda se uplatní pro takový nárok specifická pravidla pro majetkovou nebo nemajetkovou újmu. Určitým řešením by mohlo být právo posoudit podle převažující újmy, která může být v různých případech odlišná, a to jak ve prospěch nemajetkové újmy (zcela bezcenná věc, ke které má vlastník velké citové pouto), tak majetkové újmy (např. automobil – veterán, ke kterému má vlastník sice citové pouto, ale jeho samotná majetková hodnota je v řádu statisíců). Vhodnější se ovšem jeví řešení Melzera, že v tento okamžik se právo na náhradu v podstatě „rozpadá“ na dva dílčí nároky, z nichž každý má odlišný osud. Zatímco právo na náhradu by přecházelo, právo na odškodnění nemajetkové újmy pouze za určitých podmínek.¹⁰⁷

Otázka, zda se jedná o jeden nárok (přístup zvýhodňující poškozeného), či dva samostatné nároky (přístup více odpovídající celkovému rámci českého deliktního práva), bude muset vyřešit judikatura. Nelze ovšem přehlédnout, že druhou variantu do určité míry naznačuje v důvodové zprávě zákonodárce:

„Cenou zvláštní obliby (pretium affectionis) je mimořádná cena, při které se zohledňují i nemajetkové aspekty, zvláště pak osobní vztah poškozeného k věci.“¹⁰⁸

Ze závěru, že se zohledňují i nemajetkové aspekty, by totiž bylo možné usuzovat, že se zohledňují i aspekty jiné, přičemž se nabízí aspekty majetkové. Nicméně i přesto se kloním spíše k závěru, že i v českém deliktním právu by se mělo jednat o specifickou kategorii nemajetkové újmy a tudíž samostatný nárok.¹⁰⁹ Chápáním ceny zvláštní obliby jako ideální újmy dochází také k překonání kritiky objevující se v literatuře 19. stol. (viz výše), která v ní díky rubrice ustanovení spatřovala vnitřní rozpor.¹¹⁰

Jako druh nemajetkové újmy bývá cena obliby chápána i v drtivé většině dalších evropských států (i těch, ve kterých se k její kompenzaci staví odmítavě).¹¹¹ Za nemajetkovou újmu byla považována i naší předválečnou a prvorepublikovou doktrínou¹¹² a stejně tak činí i současná tuzemská civilistika.¹¹³ Lze se i proto spíše přiklonit k chápání ceny zvláštní obliby jako ryze nemajetkové újmy. Nepříliš srozumitelně se pak v kontextu uvedeného jeví závěr, ke kterému dospěl NS:

„Cena zvláštní obliby v tomto ustanovení (§ 2969 odst. 2 ObčZ – pozn. aut.) upravená má své místo při určení výše náhrady za poškození či zničení věci (tzv. skutečná škoda – srov. § 2952 ObčZ), tedy náhrady za majetkovou újmu způsobenou přímo na věci (případně i na zvířeti, neboť podle § 494 ObčZ se ustanovení o věcech použijí na živé zvíře obdobně v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze), nikoliv při stanovení výše žalobcem požadované náhrady za nemajetkovou újmu, jak ji vymezil v žalobě“.¹¹⁴

VI. Oprávněné osoby

1. Cena zvláštní obliby u právnické osoby?

Spor by mohl být o stanovení, kdo všechno v případě zásahu do věci může náhradu ceny zvláštní obliby požadovat. V první řadě je třeba řešit, zda náhrada přísluší jak fyzické, tak i právnické osobě. Otevírá se tím totiž velmi problematické téma, a sice existence nemajetkové újmy u právnické osoby. Bývá mnohdy sporné, zda u právnické osoby jako uměle vytvořeného útvaru může vůbec nemajetková újma vzniknout, a pokud ano, v jaké podobě. Uvedené téma jde značně nad rámec tohoto článku, nicméně pro řešení dané otázky je nutné nastínit alespoň základní teze, ze kterých je možné vycházet.

Prvorepublikový NSS dovodil, že

*„nelze pochybovati o tom, že i na straně právnické osoby může se jednat o cenu zvláštní obliby“*¹¹⁵ a dále uváděl, že *„věc ta má vyšší cenu jen pro určitou osobu nebo pouze pro určitý okruh osob“*.¹¹⁶

I současný NS¹¹⁷ a ESLP¹¹⁸ již v některých případech dovodily, že právnické osobě může vzniknout nemajetková újma. Dnes je snad již nepochybné, že i právnická osoba disponuje statky (typicky dobrá pověst),¹¹⁹ do kterých, pokud je zasaženo, vzniká újma, která nemá nutně majetkový charakter. Stejně tak je ale nepochybné, že existují kategorie nemajetkové újmy, které u právnické osoby s jistotou vzniknout nemohou, jako újma na životě či zdraví, neboť právnická osoba nedisponuje statky, které jsou předpokladem pro vznik takové újmy. U ceny zvláštní obliby je dále nutné provést bližší analýzu.

Koziol se taktéž nemajetkovou újmou u právnických osob zabývá a správně v této souvislosti poukazuje na to, že vyvstává speciální problém, neboť právnická osoba z povahy věci nemůže mít negativní emoce.¹²⁰ Je tedy i přes to vůbec možné dále uvažovat o zařazení ceny zvláštní obliby do první kategorie a poskytnout její odškodnění i právnické osobě? Právě proto, že právnická osoba nemůže pociťovat emoce, bylo by možné usuzovat, že jí ani nemůže vzniknout citové pouto k věci, které je nutnou

podmínkou pro vznik újmy a odškodnění ceny zvláštní obliby. Nicméně *a priori* ani proto nelze její odškodnění u právnické osoby zavrhnout.

Právnická osoba nemůže disponovat vlastním rozumem a vůlí, proto jí pouze může být přičítána vůle fyzické osoby, která za ni jedná.¹²¹ Bylo by tedy možné uvedený problém překlenout pomocí toho, že právnické osobě by se přičetlo taktéž citové pouto jejích členů, kteří je k věci nepochybně mají? Skutečnost, že nemajetková újma u právnické osoby do určité míry odvisí od újmy pocitované jejími členy, naznačil již dříve NS:

„U právnických osob je vznik imateriální újmy specifický už z toho důvodu, že právnické osoby jsou lidmi (fyzickými osobami) uměle vytvořené subjekty, kterým zákon přiznává postavení právnických osob. Pro právnickou osobu je mimo jiné charakteristické, že svoji vůli nevytváří sama o sobě, ale jen prostřednictvím fyzických osob, a to těch, které jsou k tomu podle práva povolány. Je tedy nepochybné, že mezi právnickou osobou a fyzickými osobami, které jsou jejími společníky, členy, jednatelem či zaměstnanci, vznikají vzájemné vztahy, které nemusí být jen vztahy právními. Zejména fyzické osoby, které jsou povolány vytvářet vůli právnické osoby, mají s touto právnickou osobou blízké zájmové vazby a poměry právnické osoby se jich podstatným způsobem dotýkají. Z výše uvedeného vyplývá, že mezi základní prvky imateriální újmy právnické osoby patří skutečnosti, vážící se k právnické osobě jako samostatnému právnímu celku, nelze však zcela pominout nepříjemnosti způsobené členům vedení společnosti a zohlednit je, byť v omezené míře.“

122

Ostatně již dříve tak argumentoval i ESLP.¹²³

Evidentně je myslitelné a možné v určité míře zohlednit i újmu osob provázaných s právnickou osobou, ačkoliv v první řadě je právnická osoba útvarem odlišným a zohlednit by se měla újma vzniklá přímo jí. Po uvedeném řešení volá i Felner, podle které princip přičitatelnosti určující právní způsobilost není možné aplikovat výhradně v neprospěch právnických osob, ale také k jejich prospěchu, když to vyžaduje ochranný účel dotčené normy. Tak obhájí přičítání negativních emocí jejich výkonných orgánů právnickým osobám v případech, ve kterých jsou porušeny zájmy nemajetkové povahy.¹²⁴ Na přičitatelnosti stavěl i prvorepublikový NSS.¹²⁵

Nabízí se tedy konstrukce, podle které se právnické osobě přičítá citový vztah k věci členů jejích orgánů, společníků či dalších osob s ní provázaných. Nicméně tento mechanismus je značně problematický. Zatímco je totiž zpravidla přesně stanoveno, které orgány právnické osoby vytvářejí její rozum a vůli (§ 151 ObčZ), u pocitů tomu tak není a vzniká zákonitě problém, čím citový vztah a v jaké míře právnické osobě přičíst, a zda tak vůbec bez zákonného podkladu lze učinit. Tak i v případě dobré víry zákonodárce uznává, že

právnícká osoba jako umělý útvar nemůže mít vlastní dobrou víru a je tak nutné jí přičítat dobrou víru členů jejích orgánů. Z toho zřejmě vyplývá, že v těchto otázkách se zákonodárce blíží spíše teorii fikce.¹²⁶ Pokud tedy u atributů, které zpravidla může mít pouze člověk, zákonodárce sám předvídá jejich přičítání v zákonné úpravě, jeví se značně problematické tak činit bez zákonné opory v případě tak neexaktní veličiny, jako je citové pouto k určité věci.

Rovněž z toho důvodu, že je právnícká osoba útvarem odlišným od jejích členů, nelze ani bez dalšího přičíst újmu jejích členů přímo právnícké osobě, a to i kdyby ji pocíťovali třeba všichni její členové. Nelze tedy ani v tomto ohledu bez dalšího přijmout stanovisko prvorepublikového NSS, že když určitá skutečnost existuje u okruhu osob, existuje zároveň i u právnícké osoby. Skutečnost, že většina členů právnícké osoby pocíťuje určitou újmu, totiž ještě nemusí nutně znamenat, že se jedná i o újmu právnícké osoby.

Na druhou stranu je ale nutné zkoumat následky výkladu odepírajícího odškodnění ceny zvláštní obliby věci patřící právnícké osobě. Pokud totiž přijmeme závěr, že náhrada ceny zvláštní obliby náleží pouze vlastníku věci (viz níže), mohlo by to znamenat, že jednání škůdce zůstane bez povinnosti nahradit nemajetkovou újmu, k jejíž náhradě by měl povinnost v případě, že vlastníkem věci by byla fyzická osoba. Tak pokud spolek filatelistů bude vlastnit sbírku drahocenných známek, kterou vytváří dlouhé roky, a tato sbírka je následně ze škodolibosti zničena, nejeví se příliš spravedlivé odepřít odškodnění vytrpěné újmy. Stejně tak pokud spolek automobilových nadšenců roky pracuje na renovaci veterána ve vlastnictví tohoto spolku a následně vůz někdo ze svévole poškodí, nejeví se úvaha o odmítnutí náhrady jako příliš správná. Podobných případů je myslitelná celá řada. Určitou variantou je užití **§ 2971 ObčZ** (viz níže) a kompenzovat podle něj újmu jednotlivým členům. Takové řešení se zdá vhodné i proto, že je možné daleko lepším způsobem zohlednit okolnosti právě u jednotlivých členů, neboť nelze přehlédnout, že újma může být u jednotlivých členů zcela odlišná (např. někdo se na renovaci vozu prakticky nepodílel, a naopak jiný člen tím trávil stovky hodin svého volného času a zásah tak bude pocíťovat úkorněji). Určité úskalí by však daný přístup mohl představovat v případech právníckých osob s velkým počtem členů.

Z uvedeného vyplývá, že teoretické konsekvence svědčí pro zařazení ceny zvláštní obliby do první kategorie nekompensovatelné nemajetkové újmy, zatímco praktické důsledky by mohly vést v určitých případech k zařazení do skupiny druhé. Cena zvláštní obliby se tak ocitá v pomyslné šedé zóně mezi oběma kategoriemi. Nicméně na základě výše uvedeného výkladu se domnívám, že daleko přesvědčivější je zařazení ceny zvláštní obliby do první kategorie a vyloučení její náhrady v případě právnícké osoby. Kompensovatelná by poté byla pouze újma jednotlivých členů na základě **§ 2971 ObčZ**.

2. Vlastník a osoby odlišné od vlastníka

Nutné je zabývat se též otázkou, jakým právem k věci musí osoba disponovat, aby mohla žádat odškodnění ceny zvláštní obliby. Musí se jednat o jejího vlastníka či osobu s jiným věcným právem, nebo postačí právo obligační, či dokonce žádné právo k věci osoba mít nemusí? Řešení dané otázky již nastínila rakouská judikatura v rozhodnutí zabývajícím se možnou „*Schockschäden*“ u nezletilé dívky v případě úmrtí koně jejího otce. OGH zde mimo jiné konstatoval, že náhrada nemajetkové újmy podle § 1331 ABGB nemohla nezletilá svědčit, neboť vedle toho, že nebylo tvrzeno úmyslné jednání škůdce, také nebyla vlastníkem koně.¹²⁷ Ačkoliv OGH tento závěr dále nerozvádí, je nasnadě jej odůvodnit zněním § 1331 ABGB, neboť celé ustanovení je uvedeno větou „*Je-li někdo poškozen na svém majetku...*“ Spojení „*svém majetku*“ má nepochybně vystihovat vlastnické právo k poškozenému majetku. Pokud na cit. větu dále navazuje část o ceně zvláštní obliby, lze dovozovat, že má být hrazena tomu, jehož věc (věc, ke které měl vlastnické právo) byla předmětem škodní události. Jak již bylo uvedeno, český zákonodárce se výslovně hlásí k § 1331 ABGB jako svému inspiračnímu zdroji, nabízí se tedy přijmout tento závěr i v českém právu. Další argument, který se naskýtá, je výjimečná povaha tohoto institutu, zvláště v Rakousku, které je k odškodňování nemajetkové újmy zdrženlivější. Tento obecný přístup se pak nabízí vztáhnout i na okruh osob oprávněných žádat náhradu, který by měl být u § 1331 ABGB vykládán restriktivně. Otázkou je, zda by tento argument mohl obstát i v českém právu (zvláště s ohledem na § 2971 ObčZ).

Nelze samozřejmě přehlédnout, že nemajetková újma může v důsledku zásahu do věci vzniknout i jiným osobám, než je její vlastník, a lze nepochybně konstatovat, že budou existovat případy, ve kterých bude dokonce značně převyšovat nemajetkovou újmu vlastníka. Tyto případy bude možné řešit v rámci § 2971 ObčZ (ke vztahu těchto dvou ustanovení viz níže).

VII. Stanovení výše

1. Obecně

Zvláštní obtíže vznikají při stanovení výše ceny zvláštní obliby, pokud jde o její nemateriální složku, resp. pokud cena zvláštní obliby spočívá pouze v nemajetkové újmě, neboť se jedná o čistou nemateriální újmu (*reine ideelle Schaden*), která je obecně nenahraditelná právě pro nedostatek možnosti její objektivizace.¹²⁸ I přes veškeré obtíže při jejím stanovení se však zákonodárce rozhodl pro odškodnění této újmy, a je tak nutné se pokusit vytyčit alespoň základní kritéria, která povedou ke stanovení výše kompenzace a o která se bude moci soud při své úvaze opřít. Soudu totiž vyplývá již z hmotného práva

oprávnění k určení výše zadostiučinění.¹²⁹ Podle zvoleného termínu „cena“ se lze domnívat, že zákonodárce tím dává pokyn cenu zvláštní oblíbenosti odškodňovat v penězích. Není ale vyloučeno k peněžité satisfakci připojit jiné způsoby satisfakce (např. omluvu).

Určitá objektivizace v těchto případech však vždy existuje, neboť je předpokládán prokazatelný zvláštní vztah mezi vlastníkem a jeho věcí.¹³⁰ Ten bude základním kritériem pro rozhodování, zda odškodnění vůbec náleží. Pokud totiž dojdeme k závěru, že žádný zvláštní vztah mezi vlastníkem a jeho věcí neexistuje, satisfakci nebude možné poskytnout. Na to bude nutné usuzovat z konkrétních objektivních okolností.

Dále uváděná kritéria naleznou své místo zejména v případech úplného zániku citového vztahu k věci, ve kterých nebude možná ani její částečná oprava. Pokud oprava možná je, jejím provedením by rovněž došlo k obnově citového pouta k věci, a poškozený přesto opravu neprovede, jeví se jako vhodné stanovit odškodnění nemajetkové újmy, jako by k opravě došlo s ohledem na § 2903 odst. 1 ObčZ.¹³¹ I přes opravu věci může ale stále existovat nemajetková újma, kterou bude nutné odškodnit.

Jelikož se jedná o stanovení nemajetkové újmy, je nutné vyjít z kritérií, která jsou pro její určení obecná. Melzer s Doležalem uvádějí následující: 1. význam statku, do kterého bylo zasaženo, 2. intenzita zásahu, 3. okolnosti na straně škůdce, 4. okolnosti na straně poškozeného.¹³² Do určité míry se dále lze inspirovat i kritérii používanými pro odškodňování sekundárních obětí. Pro usnadnění je vhodné provést jistou objektivizaci i ve vztahu k subjektu, když obecně by se mělo vycházet z určitého typově vymezeného člověka.¹³³

2. Vymezení konkrétních kritérií

2.1 Význam statku

Statkem, do kterého bude v případě ceny zvláštní oblíbenosti zasaženo, je majetek,¹³⁴ v rámci něhož pak půjde o věc nebo zvíře (jedná se o typický případ, kdy na zvíře lze obdobně užit ustanovení o věci – viz § 494 ObčZ). V rámci tohoto statku lze obecně za výše postavené jednoznačně považovat zvíře, jako živého, smysly nadaného tvora, ke kterému zpravidla může vzniknout hlubší citový vztah než k věci. Tak pes bude svému pánovi přinášet jako jeho společník více zážitků a emocí než pouhý upomínkový předmět. Mělo by se to odrážet i ve výši náhrady, která by v případě zvířete měla být obvykle vyšší než při zásahu do věci. Nicméně lze připustit, že v určitých případech může být naopak citové pouto k věci silnější, a újma proto hlubší než u zvířete (např. jediná fotka rodiče, jenž tragicky zahynul, oproti rybě v akváriu, ke které často žádné citové pouto existovat vůbec nebude).

2.2 Intenzita zásahu

Samotný zásah bude umocněn tím, že k němu dochází ze svévole nebo škodolibosti, tedy kvalifikovaného úmyslu. Na skutečnost, že úmyslné způsobení újmy má být zvlášť vzato v úvahu jako okolnost, která újmu prohlubuje, výslovně odkazuje § 2957 ObčZ. Za těžší formu nutno obecně považovat škodolibost jako jednání zaměřené na způsobení újmy konkrétnímu poškozenému. Ten bude zásah pociťovat úkorněji než v případě neadresného jednání ze svévole, a jeho újma se tím bude zvětšovat.

2.3 Kritéria na straně poškozeného a škůdce

Rozsah újmy u poškozeného bude záležet především na intenzitě vnitřního citového vztahu k věci. Právě proto, že tento rozhodující vztah je těžko stanovitelný, je nutné přistoupit k určité objektivizaci.¹³⁵ Jak bylo výše uvedeno, na existenci vztahu a jeho intenzitu bude nutné usuzovat z vnějších objektivních okolností. Pomocí rovněž může být vycházet z onoho určitého typizovaného subjektu. Tak Strasser odkazuje na rozumného člověka s obvyklým citovým životem v obdobném kulturním a sociálním postavení.¹³⁶ Lze tedy na takový úzký vztah usuzovat, pokud by jej takto typizovaná osoba, na základě objektivních okolností, k věci zpravidla pociťovala. Od toho se následně bude odvíjet i stanovení, jak citelně by zásah v konkrétním případě taková osoba pociťovala.

Dále bude možné zohlednit následné počínání škůdce a jinou satisfakci, která bude poškozenému z jeho strany poskytnuta, jako je omluva, ale i např. snaha odčinit újmu tím, že sám poskytne poškozenému předmět, o který přišel (např. fotografii¹³⁷), Nicméně i tak může u poškozeného setrávat újma ze samotné škodní události, kterou ani poskytnutí náhradní věci nemůže zcela vykompenzovat a bude namísto peněžité satisfakce. Roli bude hrát rovněž skutečnost, zda poškozený byl svědkem události či jakým způsobem byl s jejími následky seznámen, neboť fakt, že zničení věci viděl na vlastní oči, bude jeho újmu s největší pravděpodobností ještě prohlubovat.

2.4 Kritéria při úmrtí zvířete

Specifická a praktická kritéria pro stanovení odškodnění za úmrtí zvířete lze sestavit na základě rozboru španělské,¹³⁸ belgické¹³⁹ a portugalské¹⁴⁰ judikatury: a) jak dlouho poškozený zvíře choval (přičemž věk zvířete nesnižuje výši kompenzace, ale naopak ji zvyšuje – sentimentální hodnota se nesnižuje se stářím zvířete); b) utrpení pramenící ze ztráty pozitivního vlivu, jaký zvíře na poškozeného mělo (např. poškozený si velice váží psa, zvláště po nedávném úmrtí své matky, takže jeho ztrátou by se prohloubily jeho deprese; pes jako společník hluchoněmého páru); c) náhlost úmrtí zvířete; d) dopad smrti zvířete na děti poškozeného; e) poškozený byl svědkem události, při které zvíře zahynulo.

Dále je nutné vzít rovněž do úvahy, že: f) sentimentální hodnota nemusí být nutně proporcionální k prodejní hodnotě zvířete; g) domácí zvíře je unikátní pro jeho vlastníka a je nenahraditelné.

3. Výše odškodnění

Samotná kritéria nevyovídají nic o konkrétní výši, v jaké by se mělo odškodnění pohybovat, ale představují pouze vodítka, s jejichž pomocí má být výsledná kompenzace stanovena. Ústavní soud ve své rozhodovací praxi akcentuje proporčnost náhrady, která spočívá v tom, že výše kompenzace odráží obecně sdílené představy o spravedlnosti a dále v tom, že soud srovnává částky náhrady přisouzené v jiných případech, nejen obdobných, ale i dalších, v nichž se jednalo o zásah do jiných osobnostních práv.¹⁴¹ Právě proto, že zasaženým statkem je v případě ceny zvláštní obliby majetek, který je v hierarchii statků nepochybně níže než osobnostní práva (právo na zdraví, život, rodinný život a další), mělo by se jeho postavení odrážet i na výši odškodnění. Ve srovnání se zásahy do osobnostních práv by se tak měla pohybovat níže. Nabízí se především srovnání s jinými osobnostními právy, než je život a zdraví, kde se výše kompenzací, zvláště u zásahů do důstojnosti, cti a vážnosti, pohybují převážně v rámci desetitisíců až statisíců korun. V úvahu je nutné brát pouze kompenzační složku a mimo nechat část preventivně-sankční. Výše satisfakce v případě ceny zvláštní obliby by se tedy obecně měla pohybovat spíše v řádu tisíců až desetitisíců korun,¹⁴² přičemž výjimečně lze uvažovat o tom, že by překročila i hranici 100 tis. Kč (obzvláště surové usmrcení zvířete, které je jediným společníkem starého člověka či autistického chlapce, u kterého výrazně přispívá ke zlepšení jeho stavu¹⁴³). Tomuto odpovídá i zahraniční praxe, kde se náhrada ceny zvláštní obliby taktéž v přepočtu na koruny pohybuje v řádu tisíců až desetitisíců. Uvedené srovnání může být nicméně do určité míry zavádějící vzhledem k disproporcii, ke které v rámci jednotlivých druhů nemajetkové újmy mezi zahraničními úpravami dochází. Nadto pro náhradu ceny zvláštní obliby jsou požadována odlišná kritéria, která mohou mít odlišný vliv při stanovení výše kompenzace. Platí tedy, že nejvíce vyovídající hodnotu má srovnání v rámci tuzemské úpravy nemajetkové újmy. Vzhledem k rozmanitosti případů ceny zvláštní obliby však nelze nastavit jednu základní, rámcovou částku.

Jak bylo uvedeno, zvláštním případem bude poranění nebo usmrcení zvířete. Minimálně za úvahu stojí, zda se stále rozvíjejícím se pojmem soukromý život na jedné straně a posunem v chápání zvířete jako živého tvora na straně druhé (viz koncepční změnu v současném občanském zákoníku, či řadu právních předpisů, jejichž účelem je zajistit ochranu zvířat) by nebylo možné uvažovat o tom, že takový zásah již představuje svým způsobem zásah do osobnostních práv.¹⁴⁴ Výše satisfakce by se tak mohla více blížit zásahům do jiných osobnostních práv člověka.

Konečně samostatnou otázkou v případě výše kompenzace představuje, zda má být odškodnění navýšeno o tzv. preventivně-sankční složku, která působí jako nástroj generální, ale především speciální prevence. Nabízí se to právě s ohledem na specifickou formu zavinění. Ačkoliv ÚS tuto složku odlišuje od sankční náhrady škody, je vymezení daných pojmů nesprávné a zavádějící, neboť v jeho pojetí tato složka představuje právě sankční náhradu újmy.¹⁴⁵ Vzhledem k tomu, že určitý sankční prvek v případě ceny zvláštní obliby spočívá již v tom, že je škůdce vůbec povinen ji nahradit, neměl by být sankcionován dvakrát a sankční přírážka by zde neměla být připuštěna.¹⁴⁶ Dvakrát by se totiž zohledňovala k tíži škůdce tatáž skutečnost (kvalifikovaný úmysl) – nejprve vůbec při vzniku povinnosti k náhradě a následně při stanovení jejího rozsahu.

VIII. Vztah ceny zvláštní obliby k § 2971 ObčZ

Ustanovení § 2971 ObčZ vymezuje podmínky, za kterých může být poškozenému přiznáno odškodnění nemajetkové újmy mimo jiné, zákonem specificky stanovené, případy, jako je např. zásah do přirozených práv člověka. Bývá proto také označováno jako malá generální klauzule náhrady nemajetkové újmy. Mezi případy uvedenými v § 2971 ObčZ je mimo jiné i protiprávní způsobení újmy úmyslně z touhy ničit či ublížit. Melzer v dané souvislosti uvádí, že ustanovení o ceně zvláštní obliby se tak stává obsoletním, neboť tyto případy vlastně představují způsobení újmy ze svévole nebo škodolibosti.¹⁴⁷ Nicméně vycházeno z premisy racionálního zákonodárce a nutnosti vždy hledat výklad, aby ani jedno z ustanovení nebylo obsoletní, je nutné se pokusit vyložit jejich vztah tak, aby každé z nich našlo své uplatnění.¹⁴⁸ Problém je umocněn skutečností, že na rozdíl od ustanovení o ceně zvláštní obliby, kde lze jednoznačně identifikovat inspirační zdroj, v případě § 2971 ObčZ se jedná o ustanovení, které nemá v okolních státech obdobu, a jeho původ je tak zahalen tajemstvím. Česká civilistika se zatím se vztahem těchto dvou ustanovení uspokojivě nevypořádala. Bohužel k objasnění jejich vztahu příliš nenapomáhá ani důvodová zpráva.

1. Řešení v rovině procesní

Určitou možností je, vyložit daná ustanovení tak, že rozdíl existuje při jejich uplatňování v rámci civilního procesu. Pokud přijmeme výše uvedené řešení, že cena zvláštní obliby představuje jak nemajetkovou újmu, tak zčásti i majetkovou škodu, a zároveň představuje jediný nárok, lze určitou výhodu pro poškozeného spatřovat oproti § 2971 ObčZ v tom, že v řadě případů se může snáze vyhnout objektivní nepřipustnosti stanovené pomocí výše peněžitého plnění představujícího předmět řízení. V případě § 2971 ObčZ se totiž jedná o samostatný nárok na odškodnění nemajetkové újmy, a tudíž se připustnost u každého z nároků bude posuzovat samostatně (tzv. štěpení nároků). Poškozený uplatňující odškodnění ceny zvláštní obliby by tak mohl mít v některých případech navíc řádný nebo

mimořádný opravný prostředek oproti případům, ve kterých uplatňuje pouze nemajetkovou újmu.

Je zcela evidentní, že dané řešení jistě jako důvod pro existenci dvou samostatných ustanovení neobstojí. Zákodárce jen těžko předjímal takovéto procesní situace a nadto je nutné cenu zvláštní obliby chápat spíše jako zvláštní kategorii nemajetkové újmy.

2. Řešení v rovině hmotněprávní

Možnost rozumného uplatnění obou ustanovení je tedy nutné hledat v oblasti hmotného práva. Ze znění § 2971 ObčZ by se nabízelo řešení, podle kterého by dané ustanovení bylo možné aplikovat pouze v případě, když vznikne i jiná újma než nemajetková, která má být nahrazena podle § 2971 ObčZ. Nutnou podmínkou pro odškodnění nemajetkové újmy podle § 2971 ObčZ by byl tedy i vznik jiné újmy (srov. výraz „též“). Odškodnění ceny zvláštní obliby by přitom bylo možné požadovat bez ohledu na vznik jiné újmy. Nicméně souhlasím s Melzerem, že vznik další újmy není vyžadován a plně postačí pouze vznik nemajetkové újmy, která má být odškodněna podle § 2971 ObčZ.¹⁴⁹ I tuto variantu je tak třeba odmítnout.

Dále by bylo možné vztah obou ustanovení odvíjet od toho, že § 2971 ObčZ vyžaduje na rozdíl od § 2969 odst. 2 ObčZ, aby poškozený způsobenou újmu důvodně pocíťoval jako osobní neštěstí, které nelze odčinit jinak. Není zcela zřejmé, co měl zákonodárce touto podmínkou na mysli. Ovšem v kontextu výše uvedeného, že náhrada ceny zvláštní obliby by mohla náležet pouze jejímu vlastníku, by přicházelo v úvahu vykládat § 2971 ObčZ jako subsidiární pravidlo dopadající na okruh osob, které vlastníky věci nejsou. To, že újma musí představovat pro poškozeného osobní neštěstí, které nelze odčinit jinak, by pak bylo vykládáno jako zpřísňující kritérium, aby odškodnění nemajetkové újmy v případě zásahu do věci nebylo poskytováno příliš širokému okruhu subjektů. Spojení „osobní neštěstí“ by tak vyjadřovalo, že nepostačí pouhý zásah do duševní sféry poškozeného, ale je vyžadován zásah opravdu podstatný.¹⁵⁰ Jednalo by se tak v podstatě o zpřísnění pravidla *de minimis*. Na rozdíl od vlastníka tedy jiná osoba bude muset vedle zvláštního vztahu k věci prokázat, že jí zásah do předmětné věci (vztahu k ní) způsobil mimořádnou újmu. Lze to ukázat na výše uvedeném případě veterána ve vlastnictví spolku motoristů. Zatímco u řady osob sice vznikne negativní emoce z jeho svévolného poškození, o osobním neštěstí bude možné hovořit pouze u osob, které se na jeho restaurování a opravách přímo podílely a jeho svévolné poškození tak představuje opravdu razantní zásah do jejich duševní sféry, když na opravě strávili velkou část svého volného času. Mimo to by bylo možné uvažovat o tom, že zvolený termín nemá odkazovat na intenzitu újmy, ale intenzitu citového vztahu k věci. Vztah musí být natolik intenzivní, že zásah do něj představuje pro poškozeného osobní neštěstí. I při poměrně slabém vztahu by totiž bylo myslitelné, že poškozenému vznikne újma ve velkém rozsahu (byť je samozřejmě otázka, nakolik je újma

způsobena zásahem do vztahu a nakolik jinými okolnostmi). Ustanovení § 2971 ObčZ by následně omezovalo poskytnutí náhrady pouze na osoby mající k věci vztah mimořádný.

Jedná se zřejmě o jediné reálně uplatnitelné řešení, přičemž i zde lze do určité míry pochybovat, že zákonodárce měl takovéto řešení na mysli. Je totiž otázkou, zda omezení subjektů aktivně legitimovaných k požadování náhrady není dostatečně omezeno již na základě vztahu zvláštní obliby k věci, a v podstatě vždy při jeho existenci jde o osobní neštěstí. Je proto nutné připustit i variantu, že § 2969 odst. 2 ObčZ je skutečně obsoletní, byť na rozdíl od § 2971 ObčZ má zcela jasné kořeny a jedná se o úpravu tradiční. Navíc nelze přehlédnout, že i pro samotného vlastníka věci rozšiřuje § 2971 ObčZ okruh případů, ve kterých může žádat kompenzaci nemajetkové újmy spojené se zásahem do věci, tedy náhradu ceny zvláštní obliby (viz výše). Je tedy opravdu myslitelné, že se jedná o další nekonceptnost českého zákonodárce v oblasti deliktního práva. I tak by ale přínos § 2969 odst. 2 ObčZ bylo možné shledat minimálně v tom, že pevně zakotvuje institut náhrady ceny zvláštní obliby v českém právním řádu a zcela jasně deklaruje, že se jedná o odškodnitelnou újmu. Tím i předchází možnému restriktivnímu výkladu § 2971 ObčZ, ke kterému by mohlo v praxi docházet, a diskutím, zda nemajetková újma způsobená zásahem do věci má být odškodňována.

IX. Vliv ceny zvláštní obliby na naturální restituci

Alespoň okrajově je potřeba zmínit jiný aspekt ceny zvláštní obliby, než je její odškodnění, a sice to, že cena zvláštní obliby může mít vliv při uvedení věci do předešlého stavu. Majetková újma – škoda poškozeného je totiž v případě zásahu do věci mající cenu zvláštní obliby nutně spojena se vznikem nemajetkové újmy. To se pak musí promítnout i do hodnocení, zda ještě lze restituci věci provést, a tedy při vážení protichůdných zájmů škůdce a poškozeného. Pokud oprava věci a tím i obnova citového vztahu vůbec přichází v úvahu, je v daném případě možná (alespoň částečná) naturální restituce nemajetkové újmy. Koziol uvádí, že neproveditelnost naturální restituce lze přijmout tehdy, když zájem škůdce na peněžité náhradě nepřiměřeně překračuje zájem poškozeného na naturální restituci. V případech, ve kterých může být vyrovnána ideální újma pouze naturální restitucí, peněžitá náhrada je tedy vyloučena, musí být zohledněno, že zájem poškozeného na restituci má být ohodnocen zvláště vysoce, protože při jejím odpadnutí neobdrží vůbec žádnou náhradu.¹⁵¹ Takovým případem je zpravidla právě i nemajetková újma ve formě ceny zvláštní obliby, neboť je vázána na přísná kritéria vyjádřená v § 2969 odst. 2, popř. § 2971 ObčZ. Při vážení, zda dát přednost zájmům škůdce či poškozeného na naturální restituci, je tedy nutné zohlednit zvláštní oblibu věci u poškozeného a s tím související jeho zvýšený zájem na jejím zachování.

Sám zákonodárce dokonce toto výslovně předvídá v zákonné úpravě, konkrétně při poranění zvířete, když v § 2970 větě druhé ObčZ uvádí, že

„náklady spojené s péčí o zdraví nejsou neúčelné, i když podstatně převyšují cenu zvířete, pokud by je vynaložil rozumný chovatel v postavení poškozeného“.

Uvedené pravidlo je zcela evidentně inspirováno § 1332a ABGB.¹⁵² Koziol uvádí, že příslušného výsledku by bylo dosaženo i bez dané normy, když existuje citové pouto vlastníka ke zvířeti, protože tato ideální hodnota by zpravidla nebyla v penězích nahraditelná, a proto při vážení zájmů je třeba zohlednit, že poškozený jinak žádné vyrovnání neobdrží. Ustanovení § 1332a ABGB tedy nepřináší žádné odchýlení od všeobecných principů, ale slouží jen jako vyjasnění.¹⁵³

Tím potvrzuje, že se jedná o obecné pravidlo, které je potřeba uplatnit i u jiných věcí. Melzer v daném ohledu navrhuje, aby se při zkoumání možnosti restituce vycházelo z obvyklé ceny navýšené o přírážku za integritu s přičtením náhrady nemajetkové újmy.¹⁵⁴ Druhou, obecnější možností je vycházet z kritéria rozumného vlastníka jako paralely k rozumnému chovateli.

X. Závěr

Cena zvláštní obliby doplňuje dvojici ceny obvyklé a mimořádné (v užším smyslu) a společně tvoří základní rozsah nahrazované újmy. Oproti prvním dvěma druhům je cena zvláštní obliby specifická tím, že se jedná o nemajetkovou újmu. Zákonodárce se tuto kategorii rozhodl do českého právního řádu vrátit po více jak 60leté odluce způsobené socialistickým právem. Jeho krok lze jednoznačně pozitivně kvitovat, navzdory kritice daného institutu ve starší literatuře (kterou lze dnes považovat za překonanou) či tomu, že především díky obtížné objektivizaci¹⁵⁵ se jedná v evropském kontextu spíše o výjimku. O skutečnosti, jak se zahraniční úpravy v této otázce rozcházejí, svědčí mimo jiné i skutečnost, že dva nám nejbližší právní řády, rakouský a německý, upravují danou otázku zcela opačně. Zatímco Rakousko sloužilo jako významný inspirační zdroj, v Německu je odškodnění ceny zvláštní obliby striktně odmítáno. V českém deliktním právu vhodně dotváří rámeček odškodňované nemajetkové újmy, který je ve srovnání s těmito dvěma řády poměrně široký a správně tak reflektuje skutečnost, že se zásahem do věci může vedle typické škody vzniknout i nemajetková újma.

Nad čím je však nutné se mírně pozastavit, je vázání její náhrady na svévoli nebo škodolibost, když i v Rakousku se projevuje tendence od této podmínky ustoupit a vázat její odškodnění na úmyslné způsobení újmy. Nicméně tento domnělý problém bude zřejmě možné jednoduše překonat aplikací § 2971 ObčZ, který poskytuje daleko širší prostor pro odškodnění nemajetkové újmy a tím i ceny zvláštní obliby. Byť je otázkou, zda lze do demonstrativního výčtu v něm uvedeného zařadit i úmyslné způsobení újmy. Ve vázanosti

na specifickou formu zavinění lze nepochybně spatřovat v ceně zvláštní obliby určitý sankční charakter, nikoliv ale svou povahou blízký *punitive damages*, jak uvádí v důvodové zprávě tvůrce **občanského zákoníku**, neboť v případě ceny zvláštní obliby se kompenzuje skutečně vzniklá nemajetková újma.

Problematické též je, jakým subjektům může újma způsobená zásahem do citového vztahu k věci vzniknout. Kloním se k závěru, že oprávněným subjektem může být toliko fyzická osoba, nikoliv osoba právnická. V otázce vlastníka věci a osob odlišných pak nelze zaujmout jednoznačný názor, byť užším výkladem se otevírá prostor pro rozumný výklad vztahu § 2969 odst. 2 a § 2971 ObčZ. Jejich vztah je totiž vysoce problematický, když v důsledku široce formulovaného § 2971 ObčZ může dojít k neupotřebitelnosti ustanovení o náhradě ceny zvláštní obliby. Snad jediným rozumným řešením se jeví nastavení zvýšené intenzity u vztahu k věci nebo újmy za použití pojmu osobní neštěstí. Ještě větší problém pak v praxi může představovat stanovení výše kompenzace ceny zvláštní obliby, neboť jak bylo uvedeno, právě obtížná objektivizace vede v řadě států k odepření její náhrady. Výše byla předložena konkrétní kritéria, ze kterých může soud při jejím stanovení vycházet, přičemž pokud jde o výši, lze konstatovat, že by se měla pohybovat spíše v řádu tisíců až desetitisíců a hranici 100 tis. Kč překročit jen zcela výjimečně, neboť je nutné její porovnání s náhradami poskytovanými za zásahy do jiných nemajetkových statků. Na závěr lze pouze vyjádřit přání, aby si institut ceny zvláštní obliby našel i v české praxi své uplatnění.

Poznámky pod čarou:

- * Autor je asistentem soudce Nejvyššího soudu. Za cenné připomínky děkuje váženým kolegům JUDr. Jiřímu Hrádkovi, Ph.D., LL.M., a JUDr. Jindřichu Psutkovi, Ph.D.
- 1 Jde o neolatinismus, římským pramenům neznámý. Viz *Wacke, A.* Das Affektionsinteresse: heute und in römischen Rechtsquellen, in *Avenarius, M., Meyer-Pritz, R., Möller, C.* Ars iuris: Festschrift für Okko Behrends zum 70. Geburtstag. Göttingen: Wallstein Verlag, 2009, s. 14.
- 2 *Kozioł, H.* Österreichisches Haftpflichtrecht. Band 1: Allgemeiner Teil. 3. Aufl. Wien: Manz Verlag, 1997, s. 73.
- 3 Zcela trefně uvádí *R. Mayr-Harting* (Soustava občanského práva. I. Nauky obecné. 2. vyd. Brno: Barvič a Novotný, 1929, s. 114): „... t. zv. afekční interese, zvláštní interese, jenž není majetkovým a za nějž se neposkytuje náhrada, nýbrž spíše zadostiučinění“. Jak bude totiž rozebráno níže (část V), cena zvláštní obliby je zvláštní druh nemajetkové újmy. Náhrada nemajetkové újmy je přitom ve své podstatě oxymóron, neboť nemajetková újma je nenahraditelná a může za ni být dáno pouze zadostiučinění. Jelikož se v české dogmatice ale spojení náhrada nemajetkové újmy běžně používá, bude i na některých místech článku tohoto spojení užito, byť se zde uvedenou výhradou.
- 4 „Cena věci se určí jako cena obvyklá, ledaže je něco jiného ujednáno nebo stanoveno zákonem.“
- 5 „Odhadne-li se věc podle užitku, který se zřetelem k době a místě obvykle a všeobecně skýtá, stanoví se řádná a obecná cena; hledí-li se však ku zvláštním poměrům a ku zvláštní oblíbě, založené na náhodných vlastnostech věci, kterou má ten, jemuž hodnota se musí nahraditi, vzniká cena mimořádná.“

- 6 *Tilsch, E.* Občanské právo rakouské, část všeobecná. 1. vyd. Praha: Česká grafická akc. společnost „UNIE“, 1910, s. 132–133; z uvedeného vyplývá dělení věcí na ocenitelné a neocenitelné, když neocenitelné jsou věci, jejichž hodnotu nelze převést na peníze. Srov. *Sedláček, J.* Občanské právo československé. Všeobecné nauky. Brno: Československý akademický spolek Právník, 1931, s. 226.
- V podobném duchu také Stubenrauch: *„Hodnota věcí spočívá v uznání jejich schopnosti uspokojení lidské potřeby, a je obecně rozeznávána v užité hodnotě a směnné hodnotě, podle toho člověk upírá zrak na užití věcí k bezprostřední potřebě, nebo možnost, zaopatřit si skrz jejich rukodání jinou (hodnotnou) věc. Směnná hodnota (jako užitná hodnota) připouští odstupňování, které se řídí podle rozsahu zboží, které je člověk schopný za věc obdržet; člověk ji pak nazývá ekvivalentní hodnota. Ocenění věci se nazývá: stanovení míry její směnné hodnoty, co se může zřejmě dít pouze srovnáním s ostatními, k obchodnímu styku vhodnými věcmi. Jaký je způsob posledně uvedeného, je lhostejné, a odvisí zpravidla od libovůle stran; v běžném obchodním styku se ale utvořila jedna věc jako všeobecná míra hodnoty, kterou člověk označuje výrazem ‚peníze‘. Toto je zároveň všeobecný směnný prostředek, pomocí něhož si může člověk zaopatřit všechny v obchodním styku se nacházející věci a plnění... Oceněním stanovená hodnota věci se nazývá její cena (pretium), také odhadní cena (§ 662). Ta je obvykle vyjádřena v určité sumě peněz; však pro soudní odhady je toto dokonce v § 304 výslovně předepsáno.“* ¹² Stubenrauch, M. von Kommentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche. Erster Band. 6. Aufl. Wien: Manzschek u. k. Hof-Verlags- und Universitäts-Buchhandlung, 1892, s. 388.
- 7 *Helmich* ⁱⁿ *Schauer, M., Kletečka, A.* ABGB-ON: Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch. Wien: Manzschek Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2010, s. 576.
- 8 Naproti tomu judikatura k občanskému zákoníku 1964 definovala cenu obvyklou jako cenu, které je možné dosáhnout v daném místě a čase za převod věci (rozsudek NS ze 14. 11. 2002, sp. zn. ³¹ Cdo 2428/2000; usnesení NS ze 14. 12. 2011, sp. zn. ²² Cdo 3674/2011, a z 27. 8. 2015, sp. zn. ²⁵ Cdo 2818/2015).
- 9 ABGB tedy chápe cenu zvláštní obliby jako podmnožinu ceny mimořádné. Naproti tomu pruský ALR cenu mimořádnou (§ 114) a cenu zvláštní obliby (§ 115) rozlišoval.
- 10 *Unger, J.* System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. Erster Band. Leipzig: Breitkopf und Härtel, 1876, s. 375.
- 11 Ačkoliv je v § 305 použita spojka „a“, nejedná se o kumulaci, jde tedy o dva samostatné druhy ceny mimořádné.
- 12 *Zeiler, F. von* Commentar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie. Zweiter Band. Erste Abtheilung. Wien: Geistingers Verlagshandlung, 1812, s. 31–32.
- 13 *Unger, J.*, op. cit. sub 10, s. 376.
- 14 *Kisslinger* ⁱⁿ *Fenyves, A., Kerschner, F., Vonkilch, A. (eds.)* 3. Aufl. des von Dr. Heinrich Klang begründeten Kommentars zum ABGB. §§ 285–352. Wien: Verlag Österreich, 2011, s. 163; shodně *Spielbüchler* ⁱⁿ *Rummel, P.* Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch: mit IPRG, EVÜ, EheG, MRG, WGG, WEG, BTVG, HeizKG, KSchG: in zwei Bänden. 1. Band, §§ 1 bis 1174 ABGB. 3. neubearbeitete und erweiterte Aufl. Wien: Manzschek

- Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2000, s. 466; *Stubenrauch, M. von*, op. cit. sub 6, s. 388. Starší česká literatura pro ni volila označení cena zvláštní. Viz *Rouček, F.* in *Rouček, F., Sedláček, J.* Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl druhý (§ 285–530). Praha: V. Linhart, 1935, s. 63.
- 15 *Unger, J.*, op. cit. sub 10, s. 375.
- 16 Tamtéž, s. 375–376. Sedláček uváděl, že cena zvláštní obliby může být buď individuální cena věci, tedy protiklad ceny obecné, anebo újma nemajetková, která je spojena se ztrátou nějaké věci. Prvně uvedeným odkazoval na institut neúměrného zkrácení a převzetí věci ze zvláštní obliby za mimořádnou cenu (dnes § 1794 odst. 2 ObčZ), pro které též používal označení cena zvláštní obliby (dodnes toto označení používá rakouská dogmatika). Tento článek se zabývá toliko druhým z uvedených případů, a sice cenou zvláštní obliby v rámci deliktního práva, kde má svůj specifický význam. Srov. *Sedláček, J.* Obligační právo III. Mimosmluvní závazky. Brno: Československý akademický spolek Právnický, 1929, s. 33.
- 17 *Kisslinger* in *Fenyves, A. et al.* op. cit. sub 14, s. 156; *Helmich* in *Schauer, M., Kletečka, A.*, op. cit. sub 7, s. 577; *Spielbüchler* in *Rummel, P.*, op. cit. sub 14, s. 465.
- 18 *Kisslinger* in *Fenyves, A. et al.*, op. cit. sub 14, s. 163, obdobně *Spielbüchler* in *Rummel, P.*, op. cit. sub 14, s. 466. Např. pokud je část pozemku oddělena, odpovídá obecným zkušenostem, že obecná hodnota poloviny pozemku je obvykle nižší než matematická polovina celkové hodnoty nerozděleného pozemku – viz *Kisslinger* in *Fenyves, A. et al.*, op. cit. sub 14, s. 163. Dalším příkladem může být obraz jako součást sbírky. Nejde vlastně o mimořádnou cenu jednotlivé věci, nýbrž o kompenzaci, která vedle obvyklé ceny věci má sloužit jako odškodnění za snížení hodnoty celku – viz *Helmich* in *Schauer, M., Kletečka, A.*, op. cit. sub 7, s. 580.
- 19 *Kisslinger* in *Fenyves, A. et al.*, op. cit. sub 14, s. 164; *Helmich* in *Schauer, M., Kletečka, A.*, op. cit. sub 7, s. 581.
- 20 *Tégl, P.* in *Melzer, F., Tégl, P. a kol.* Občanský zákoník – velký komentář. Sv. III. § 419–654 a související společná a přechodná ustanovení. Praha: Leges, 2014, s. 221–223; *Koukal, P.* in *Lavický, P.* Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1741.
- 22 *Koziol, H.*, op. cit. sub 2, s. 75; výstižně pak Mertens (Vermögensschaden 154 ff, cit. z *Koziol, H.*, op. cit. sub 2): „Subjekt je styčný bod majetkové hodnoty, ale nikoliv sám hodnotící instancí.“
- 23 Cena zvláštní obliby ale nesmí být zaměňována s historickou nebo ekologickou hodnotou věci.
- 24 Rozhodnutí OGH z 23. 9. 1953, 2 Ob 377/53.
- 25 *Unger, J.*, op. cit. sub 10, s. 376.
- 26 Pokud totiž má vlastník k věci citové pouto, jistě ji nelze nahradit jinou věcí téhož druhu (§ 499 ObčZ). Proto pokud má vlastník určité pouto nikoliv ke konkrétní věci, ale k určitému typu věci (např. starý psací stroj, srov. *Melzer, F., Tégl, P. a kol.* Občanský zákoník – velký komentář. Sv. IX. § 2894–3081. Praha: Leges, 2018, s. 1084), nebude se jednat o cenu zvláštní obliby, ale nemajetková újma způsobená zásahem do věci bude případně odškodnitelná podle § 2971 ObčZ.

- 27 Rozsudek NS z 27. 11. 2018, sp. zn. [25 Cdo 992/2018](#).
- 28 Pod pojmem interese se rozumí rozdíl mezi obnosem majetku osoby, jaký je v daný časový okamžik, a obnosem, jaký by tento majetek měl bez mezitím nastalé škodní události k tomuto okamžiku. Viz *Mommsen, F.* Beiträge zum Obligationenrecht. Zweite Abtheilung: Zur Lehre von dem Interesse. Braunschweig: C. A. Schwetschke & Sohn, 1855, s. 1. Jedná se přitom o majetek konkrétního poškozeného; naproti tomu v případě obecné ceny se jedná o cenu stanovenou na základě objektivních kritérií. I když to není vyloučeno, zřídka bude obecnou cenou interese nahrazena (tamtéž, s. 16).
- 29 Tamtéž, s. 16. Tím ale není náhrada interese vyčerpána, dále může totiž poškozenému náležet typicky náhrada ušlého zisku.
- Poměrně trefně uváděl Schiffner, že mimořádná cena ve skutečnosti nepředstavuje čistou věcnou hodnotu, nýbrž v podstatě interesi osoby. *Schiffner, L.* Systematisches Lehrbuch des österreichischen allgemeinen Civilrechtes. Band 1: Den allgemeinen Teil enthaltend. Wien: Alfred Hölder, 1882, s. 55.
- 30 *Kozioł, H.*, op. cit. sub 2, s. 59.
- 31 Možným překonáním této nekonzistentnosti je výklad, který předestírá F. Melzer, tedy že výchozím má být subjektivně-konkrétní metoda stanovení škody a objektivně-konkrétní metoda má sloužit toliko jako minimum možné náhrady poškozenému. *Melzer, F.*, op. cit. sub 26, s. 904–907. Otázkou ale je, zda takový výklad již není příliš extenzivní. Domnívám se, že nikoliv, a naopak, že stejně jako v Rakousku lze z povinnosti nahrazovat ušlý zisk dovodit náhradu celé interese. Takový přístup zajisté i více odpovídá principu plného odškodnění.
- 32 Vedle něj se v důvodové zprávě hlásí výslovně k vládnímu návrhu [občanského zákoníku](#) z r. 1937.
- 33 „... *hledí-li se však... ku zvláštní oblibě, založené na náhodných vlastnostech věci, kterou má ten, jemuž hodnota se musí nahraditi...*“.
- 34 *Heyrovský, L.* Dějiny a systém soukromého práva římského. Praha: J. Otto, 1910, s. 524.
- 35 „... *pretia rerum non ex affectione nec utilitate singulorum, sed communiter fungi...*“ Překlad *Kincl, J., Urfus, V.* Římské právo. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990, s. 116. Z tohoto fragmentu pramení dva příklady: Vlastník zabitého otroka nemohl požadovat kvůli tomu vyšší interesi, že zabitý otrok byl jeho *filius naturalis*. Stejně tak, pokud byl zabit otrok – *filius naturalis* někoho jiného, kdo by za něj vlastníkově zaplatil vyšší cenu, nemohl vlastník požadovat vyšší náhradu.
- 36 Ten v návaznosti na starou tradici rozlišoval mezi *Affectionsinteresse* jako základem žaloby („*Grund der Klage*“) a předmětem žaloby („*Gegenstand der Klage*“).
- 37 F. Mommsen k němu mimo jiné uváděl: „*Ze souvislostí vyplývá, že také v tomto místě je nejprve a zejména o Affectionsinteressi řeč jako o základu žaloby; Affectionsinteresse se však na tomto místě zdá v dále jdoucím způsobu, než ve dříve vysvětlených pasážích, třeba brát v úvahu. Zatímco jsme totiž mohli v posledních ustanoveních prokázat, že Affectionsinteresse tvoří pouze důvod, nikoliv zároveň základ žaloby, že spíše žaloba je směřována na zcela jiný předmět, nedá se takový, od Affectionsinteresse zcela rozvedený předmět v L. 54 pr. D. prokázat se stejnou jistotou. Na druhou stranu není ale také v žádném případě jisté, že Papián chtěl na tomto místě stanovit ocenění*“.

- Affectionsinteresse...*“ (Mommesen, F., op. cit. sub 28, s. 131). Sám pak ale tihnul spíše k tomu, že i v tomto případě jde pouze o základ žaloby (tamtéž, s. 133). Tak i Puchta uváděl, že „*nikdy nemůže být Affectionsinteresse předmětem pohledávky*“ Puchta, G. F. Lehrbuch der Pandekten. 1. Aufl. Leipzig: Johann Ambrosius Barth, 1838, s. 215. Opačně Savigny: „*Stejně tak by měl při bona fidei actio rozhodující soudce moci vzít v úvahu každou Interessi žalobce, také onu, která spočívá na zcela individuálních vztazích téhož (affectionswerth).*“ Savigny, F. von System des heutigen Römischen Recht. Band 5. 1. Aufl. Berlin: Veit, 1840, s. 466.
- 38 „*Cum servus extero se mandat emendum, nullum mandatum est. sed si in hoc mandatum intercessit ut servus manumitteretur nec manumiserit, et pretium consequetur dominus ut venditor et affectus ratione mandati agatur: fingit filium naturalem vel fratrem esse; placuit enim prudentioribus affectus rationem in bonae fidei iudiciis habendam...*“ (překlad z latiny Wacke, A., op. cit. sub 1, s. 26).
- 39 Tamtéž, s. 27–28, 30; k bližšímu rozboru tohoto poměrně složitěho fragmentu srov. tamtéž, s. 25 a násl.
- 40 Na rozdíl od ^{ABGB} rozlišoval mezi cenou mimořádnou a cenou zvláštní oblily (viz výše).
- 41 S náhradou ceny zvláštní oblily počítal i Západohaličský zákoník v § 454 své třetí části: „*Pokud je škoda způsobena úmyslně, může se udát ze zjištění, totiž loupeží, krádeží, podvodem, neoprávněným násilím, nebo ze svévole a škodolibosti, tak je poškozený oprávněný požadovat jak hodnotu zvláštní oblily k věci, tak ušlý zisk.*“
- 42 Schiffner, L., op. cit. sub 29, s. 55.
- 43 Unger, J., op. cit. sub 10, s. 377–378. K pruskému ALR tuto kritiku podává kupř. Förster (op. cit. sub 21, s. 113–114): „*Práve je poukazováno na to, že tento pojem je nelogický, neboť každá hodnota je výsledek ocenění, oblība ale není ocenitelná, a proto by také neměla být pro právo používána.*“
- 44 Oproti dnešnímu zákonodárci vládní návrh precizně stanovil, kdy se jaká cena nahrazuje, včetně mimořádné ceny v užším smyslu, která měla být nahrazena tehdy, pokud věc byla zničena či poškozena úmyslně nebo z hrubé nedbalosti.
- 45 Luby, Š. Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve. Sv. II. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1958, s. 345; obdobně Blažke, J. Náhrada škody v novém československém právu. 1. vyd. Praha: Orbis, 1954, s. 86.
- 46 Usnesení ÚS z 5. 4. 2012, sp. zn. [III. ÚS 350/12](#), „... *Stěžovatel má za to, že se v tomto případě jedná o cenu zvláštní oblily (pretium affectionis), kterou podle platné právní úpravy nelze přiznat ex lege. Ústavní soud dává stěžovateli za pravdu, že současný český právní řád tuto cenu nezná, na rozdíl od úpravy starší (srov. Všeobecný občanský zákoník) nebo budoucí (srov. důvodovou zprávu k novému občanskému zákoníku).*“ Nelze ovšem vyloučit existenci rozhodnutí nižších soudů, které případy ceny zvláštní oblily podřadily pod ochranu osobnosti.
- 47 Škárová, M. in Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. [Občanský zákoník I, II. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009](#), s. 1281.
- 48 § 134 odst. 4 estonského zákona o závazkovém právu: „*V případech zničení nebo ztráty věci má poškozená osoba, brány v úvahu mimořádné okolnosti, právo žádat přiměřené množství peněz jako kompenzaci za nemajetkovou újmu mimo náhrady za majetkovou škodu bez ohledu na užitečnost věci, pokud má osoba zvláštní zájem na zničené nebo*

- ztracené věci primárně pro osobní důvody.*“ Uvedené ustanovení je v praxi užíváno jen výjimečně. Viz *Torgans* in *Winiger, B., Koziol, H., Koch, B. A., Zimmermann, R. (eds.)* Digest of European Tort Law. Volume 2: Essential Cases on Damage. Berlin: De Gruyter, 2011, s. 742–743.
- 49 Rozhodnutí BGH z 10. 7. 1984, IV ZR 262/82.
- 50 „Čistě subjektivní hodnota z ‚modelářova štěstí a pýchy‘ je *Affektionsinteresse a proto v penězích nenahraditelná.*“ *Schiemann, G.* in J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit EinführungsNebengesetzen. Buch 2. Recht der Schuldverhältnisse §§ 249–254 (Schadenersatzrecht). Berlin: Sellier – de Gruyter, 2005, s. 279.
- 51 *Mertens, Zimmermann* in *Winiger, B. et al.* , op. cit. sub 48, s. 724.
- 52 *Schiemann, G.* , op. cit. sub 50, s. 279.
- 53 Jedná se o porušení těla, zdraví, svobody nebo sexuálního sebeurčení.
- 54 *Mertens, Zimmermann* in *Winiger, B. et al.* , op. cit. sub 48, s. 722
- 55 Rozhodnutí Federálního nejvyššího soudu z 13. 11. 1961, BGE 87 II 290.
- 56 Ten mj. umožňoval poškozenému při zásahu do vrozených práv požadovat peněžitou náhradu, pokud to ospravedlňovala zvláštní závažnost utrpěné újmy.
- 57 *Winiger, Fleury, Fehr, Avramov* in *Winiger, B. et al.* , op. cit. sub 48, s. 727; *Kessler* in *Honsell, H., Vogt, N. P., Wiegand, W. (Hrsg.)* Basler Kommentar. Obligationenrecht I. Art. 1–529 OR. 6. Aufl. Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2015, s. 322, 323.
- 58 Rozhodnutí italského Kasačního soudu z 11. 11. 2008, č. 26972; blíže *Coggiola, Gardela Tedeschi, Graziadei* in *Winiger, B. et al.* , op. cit. sub 48, s. 733–734.
- 59 *Lindenbergh, H Th Vos* in *Winiger, B. et al.* , op. cit. sub 48, s. 732.
- 60 *Koziol, H.* in *Winiger, B. et al.* , op. cit. sub 48, s. 740. Lotyšský občanský zákoník vylučuje zohlednění ceny založené pouze na osobní náklonnosti přímo v § 1789.
- 61 *Dacornia* in *Winiger, B. et al.* , op. cit. sub 48, s. 728–729. Např. náhrada 1000 eur za nemajetkovou újmu byla přiznána každému ze žalobců, kteří se domáhali náhrady za to, že byly ztraceny pásky s videem jejich svatebního obřadu. Soud konstatoval, že svatba představuje *„jedinečné a neopakovatelné vyjádření společenského života jednotlivce“*. Ztracené videonahrávky tvoří důležitou upomínku, jejíž sentimentální hodnota nemůže být oceněna penězi. Taková ztráta způsobila značné duševní útrapy žalobcům a jistě je zbavila možnosti ohlédnout se zpět na důležitou oslavu začátku jejich společného života a jejich potomky na velkou rodinnou událost. Ztráta videa nemůže být přitom nahrazena ani fotografiemi, neboť díky způsobu zachycení události je video významnější. Vzniklá nemajetková újma tedy vyžaduje peněžní satisfakci.
- 62 Rozhodnutí z 16. 1. 1962.
- 63 *Borgheti* in *Winiger, B. et al.* , op. cit. sub 48, s. 730. Dále byla sentimentální hodnota uznána např. u fotografií a přiznána kompenzace ve výši 2300 eur za jejich ztrátu.
- 64 K přehledu španělské judikatury srov. *Mártin-Casals, Ribot* in *Winiger, B. et al.* , op. cit. sub 48, s. 735–736.

- 65 Kadner Graziano, in Winiger, B. et al., op. cit. sub 48, s. 747.
- 66 Bar, Ch. von, Clive, E., Schulte-Nölke, H. (eds.) Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law – Draft Common Frame of Reference (DCFR). Full Edition. Vol. 4 (2009). Art. VI-2:106, Comment F, s. 3199.
- 67 S odkazem na judikaturu Hinterreger, in Schauer, M., Kletečka, A., op. cit. sub 7, s. 3475.
- 68 Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku z r. 1937, s. 394.
- 69 Ehrenzweig, A. System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. Zweiter Band: Erste Hälfte: Das Recht der Schuldverhältnisse. 2. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitäts-Buchhandlung, 1928, s. 72; Mayerhofer, in Ehrenzweig, A., Ehrenzweig, A., Mayerhofer, H. System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. 2. Buch. Das Recht der Schuldverhältnisse. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1986, s. 325; Koziol, H., op. cit. sub 2, s. 355; u nás Tichý, L., Hrádek, J. Deliktní právo. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 289.
- 70 Koziol H., op. cit. sub 2, s. 355.
- 71 Ehrenzweig, A., op. cit. sub 69, s. 72; Mayerhofer, op. cit. sub 69, s. 325. Např. poškozený ve starožitnictví nalezne náhodou svůj ztracený zápisník z dětství a uzavře s prodávacem kupní smlouvu. Nechá si však zápisník ve starožitnictví a odejde domů pro peníze. Prodáváč, když vidí, jak poškozenému na věci záleží, prodá ji schválně (ze škodolibosti) jiné osobě. Ta se podle § 1100 a 1109 ObčZ stane vlastníkem věci, protože jí byla vydána nejdříve a prodáváč ji již nemůže vydat poškozenému. Podle § 2969 ObčZ nedošlo k poškození věci.
- 72 Jazykový výklad nepřipouští pod tento výraz daný případ podřadit – nedodání věci jistě leží mimo rozsah pojmu poškození věci. Srov. Melzer, F. Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 98.
- 73 Příkladem, kdy by přece jenom došlo k poškození věci, nicméně došlo by pouze k porušení smluvní povinnosti a nikoliv zákona, by byla situace, kdy poškození věci by nespádalo do ochranného účelu zákonné normy, avšak bylo by předvídáno ochranným účelem porušené smluvní povinnosti.
- 74 Rozhodnutí OGH z 24. 5. 1961, 3 Ob 218/61; z 20. 12. 2018, 1 Ob 163/18d.
- 75 Rozhodnutí OGH z 12. 9. 2006, 1 Ob 148/06f. OGH tak navazuje na svoji judikaturu, podle které možnost užívání není samostatnou majetkovou hodnotou, za kterou by příslušela zvláštní náhrada (právní věta OGH RS0010069).
- 76 Rozhodnutí OGH z 20. 12. 2018, 1 Ob 163/18d; též Koziol (op. cit. sub 2, s. 81) uvádí, že možnost užívání věci nespadá pod cenu zvláštní oblby.
- 77 Takovou náhradu by bylo možné označit za náhradu ceny zvláštní oblby v pravém slova smyslu, neboť *stricto sensu* lze za náhradu ceny zvláštní oblby označit pouze náhradu celého citového vztahu, tedy případ jeho úplného zániku. Při jiném zásahu není vlastně kompenzován tento vztah, ale jen jeho narušení.
- 78 Förster, F., op. cit. sub 21, s. 723–724.
- 79 Kritizuje, proč je v určitých případech škoda poškozenému nahrazena plně a v jiném případě pouze zčásti, když, jak je spravedlivé a správné, v žádném případě nemá trpět vinou jiného. Viz Koch, Ch. F. Das Recht der Forderungen nach gemeinem und nach preußischem Rechte: mit Rücksicht auf neuere Gesetzgebungen/1: enthaltend die Lehren von

der Natur und dem Inhalte der Obligationen. 2. neubearb. Aufl. Berlin: J. Guttentag, 1858, s. 318. Poškozený tak pouze kvůli stupni zavinění škůdce musí nést část jeho skutečné ztráty, kterou nijak nezavinil (tamtéž, s. 314).

- 80 Unger, J., op. cit. sub 10, s. 376–377. „Když A zničí B věc, tak vzniká pro B majetková ztráta, majetková újma, ve vztahu k jejímuž rozsahu je zcela lhovost, zda A škodu způsobil úmyslně (dolo) nebo nedopatřením (culpa levi). Tamtéž, s. 377.
- 81 Ehrenzweig, A., op. cit. sub 69, s. 66. Na druhou stranu Wolff stále kritizoval, že uvedené pojetí v sobě obsahuje mísení trestu a náhrady škody. Viz Wolff in Klang, H. (ed.) Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch. Vierter Band, §§ 1293 bis 1502. Anhang: Das Allgemeine bürgerliche Gesetzbuch in der Tschechoslowakei. Wien: Druck und Verlag der Österreichischen Staatsdruckerei, 1935, s. 128.
- 82 Koziol, H., op. cit. sub 2, s. 306.
- 83 Tamtéž, s. 11.
- 84 Randa, A. O závazcích k náhradě škody dle rakouského práva občanského. 5. vyd. Praha, 1891, s. 69.
- 85 Tamtéž.
- 86 Luby, Š., op. cit. sub 45, s. 346–347. Správně dále uvádí, že náhrada škody nemůže být upravena jako mechanické vyrovnání újmy. Dilema, které pak může vzniknout při konfrontaci hlediska poškozeného a škůdce, řeší zákonodárce možnostmi zmírnit náhradu při nižších stupních nedbalosti (tamtéž, s. 348).
- 87 Jistou podobnost lze shledat v tom, že má sloužit do určité míry jako sankce pro škůdce. Na rozdíl však od *punitive damages*, které má *de facto* čistě sankční povahu, je naopak v případě náhrady ceny zvláštní obliby odškodňována skutečně vzniklá nemajetková újma. Nelze ovšem souhlasit s názorem Melzera (op. cit. sub 26, s. 1087), ani Hrádka a Tichého (op. cit. sub 69, s. 289), kteří uvádějí, že se nejedná o sankční náhradu škody. Určitý sankční charakter pro škůdce lze totiž spatřovat v tom, že musí odškodnit újmu, kterou by běžně odškodnit nemusel. Ostatně z určitého sankčního pojetí vychází celá koncepce vztahující rozsah odškodnění ke stupni zavinění (viz výše).
- 88 Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz.
- 89 Příkladem může být preventivně-sankční složka odškodnění v případě zásahu do vybraných osobnostních práv. Otázkou je, zda je tomu tak dobře. Funkce trestání je totiž středoevropskému deliktnímu právu cizí a třeba institut *punitive damages* bývá často označován za v rozporu s veřejným pořádkem. V nejnovějších rozhodnutích navíc od této složky NS (dle mého správně) upouští (např. rozsudek NS ze 17. 12. 2020, sp. zn. 25 Cdo 1752/2019).
- 90 Jak činí i rakouský revizní návrh.
- 91 K tomu srov. např. Karner, E. Ochrana osobnosti v Rakousku a Evropě. Sborník Karlovarské právnické dny, 2013, č. 21, s. 662–680.
- 92 Případy, kdy bude možné cenu zvláštní ceny odškodnit, však bude evidentně výrazně rozšiřovat § 2971 ObčZ (viz níže).
- 93 Část rakouské dogmatiky nicméně dovodila, že u pachatele je nutná přinejmenším hrubá nedbalost; srov. Koziol, H., Rummel, P. Österreichisches Haftpflichtrecht. Bd. II, Besonderer Teil. 2. neubearb. Aufl. Wien: Manz, 1984, s. 181;

- Mayerhofer*, op. cit. sub 69, s. 324–325. Opačně *Reischauer*, který uvádí, že neexistuje důvod přiznávat zvýšenou náhradu až při hrubé nedbalosti. Srov. *Reischauer* in *Rummel, P.* Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch: mit EheG, KSchG, MRG, WGG, WEG 2002, BTVG, HeizKG, IPRG, EVÜ: in zwei Bänden. 2. Band, § [§ 1175_1502 ABGB](#); Nebengesetze. 1. Teil, §§ 1175 bis 1292 [ABGB](#). 3. Neubearb. und erw. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2002, s. 550. Shodně *Wolff* in *Klang, H.*, op. cit. sub 81, s. 166.
- 94 Rozsudek NS z 27. 11. 2018, sp. zn. [25 Cdo 992/2018](#).
- 95 *Ehrenzweig, A.*, op. cit. sub 69, s. 71.
- 96 *Wolff* in *Klang, H.*, op. cit. sub 81' s. 166.
- 97 *Reischauer* in *Rummel, P.*, op. cit. sub 93, s. 551.
- 98 *Ehrenzweig, A.*, op. cit. sub 69, s. 71.
- 99 *Reischauer* in *Rummel, P.*, op. cit. sub 93, s. 551.
- 100 *Koziol, H., Rummel, P.*, op. cit. sub 93, s. 181.
- 101 *Harrer* in *Harrer, F., Honsell, H., Mader, P.* Praxiskommentar zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch samt Nebengesetzen. Band 5. [§ 1293_1502 ABGB](#). Wien: Verlag Orac, 1987, s. 257.
- 102 Tak *Wolff* (in *Klang, H.*, op. cit. sub 81, s. 166–167) uvádí, že se může jednat v případě svévole o nedbalost, pokud u škůdce převáží jako pohnutka radost, a jednající je tak zaujatý představou radostného působení, že na protiprávní následek vůbec nemyslí, vůbec si ho nepředstavuje nebo sice představuje, ale jeho smysl nechápe. Taktéž u škodolibosti se podle něj nemusí nutně jednat o úmysl. Jedná se vlastně o teoretickou otázku, co všechno musí být zaviněním (úmyslem) zahrnuto.
- 103 Tak *Koziol* (op. cit. sub 2, s. 74–75); *Mayerhofer* (op. cit. sub 69, s. 324); *Reischauer* in *Rummel, P.*, op. cit. sub 93, s. 549; *Schauer, M., Kletečka, A.*, op. cit. sub 7' s. 3475.
- 104 *Koziol, H.*, op. cit. sub 2, s. 73.
- 105 *Wolff* in *Klang, H.*, op. cit. sub 81, s. 167.
- 106 I zde by se tak plně uplatnily závěry dosavadní judikatury k přechodům jiných druhů nemajetkové újmy (srov. usnesení NS z 27. 4. 2017, sp. zn. [25 Cdo 3556/2016](#); z 28. 2. 2018, sp. zn. [25 Cdo 293/2018](#)) či odborné literatury.
- 107 *Melzer, F.*, op. cit. sub 26, s. 1087.
- 108 Důvodová zpráva k zákonu č. [89/2012 Sb.](#), občanský zákoník, č. 89/2012 Dz.
- 109 Uvedenou pasáž důvodové zprávy lze navíc chápat i opačně – na rozdíl od ostatních případů, kde se zohledňují pouze majetkové aspekty, dochází cenou zvláštní oblíbenosti ke zohlednění právě (a pouze) aspektů nemajetkové povahy.
- 110 Domnívám se, že jistou roli zde sehrál i vliv tehdejší nauky o interesi a neschopnost tehdejších autorů uchopit újmu, která nemá majetkový charakter a nelze ji jednoduše vymezit penězi.
- 111 *Koziol, H.* in *Winiger, B. et al.*, op. cit. sub 48, s. 749.

- Krčmář, J. Právo občanské III. Právo obligační. Praha: Spolek čsl. právníků Všehrd, 1929, s. 312; Randa, A., op. cit. sub 84, s. 55; Sedláček, J., op. cit. sub 16, s. 33; Mayr-Harting, R., op. cit. sub 3, s. 114, 205; stejně tak činila i naše starší judikatura (srov. rozhodnutí NS z 13. 3. 1923, sp. zn. [Rv I 899/22](#); z 20. 12. 1940, sp. zn. [Rv I 3/40](#)).
- 113 Bezouška, P. in Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1746; Vojtek, P. in Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Sv. VI* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1148; Hrádek, J., Tichý, L., op. cit. sub 69, s. 289.
- 114 Rozsudek NS z 28. 3. 2019, sp. zn. [25 Cdo 972/2018](#).
- 115 K tomuto názoru se kloní s odkazem na odůvodnění prvorepublikového NSS bez bližší analýzy problému Melzer. Na jiném místě svého komentáře (op. cit. sub 26, s. 1103) nesprávně uvádí, že prvorepubliková judikatura též dospěla k náhradě ceny zvláštní obliby u právnických osob. Rozhodnutí, na která přitom odkazuje, se náhradou ceny zvláštní obliby vůbec nezabývají, ale toliko řeší otázku, zda právnická osoba může nabýt nemovitost i za cenu zvláštní obliby, vedle ceny obvyklé.
- 116 Nález NSS z 9. 9. 1924, č. 15.015.
- 117 Např. stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia NS z 13. 4. 2011, sp. zn. [Cpjn 206/2010](#); rozsudky NS ze 7. 9. 2011, sp. zn. [30 Cdo 4385/2010](#), či z 6. 9. 2011, sp. zn. [30 Cdo 149/2010](#).
- 118 NS odkazuje ve své rozhodovací praxi na rozhodnutí ESLP ve věci *Freedom and Democracy Party (OZDEP) proti Turecku*, č. 23885/94, ve kterém ESLP uvedl, že „rozpuštění ŐZDEP muselo být vysoce frustrující pro její zakladatele a členy“. Následně uložil zaplatit předsedovi strany kompenzaci 30 000 franků „jako náhradu za nemajetkovou újmu utrpěnou zakladateli a členy strany“. Z odůvodnění se tedy spíše zdá, že se jednalo o nemajetkovou újmu samotných členů právnické osoby. Nicméně ve věci *Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs and Gubi proti Rakousku*, č. 15153/89, ESLP řešil nemajetkovou újmu ve vztahu k oběma stěžovatelům, z nichž jeden byl právnickou osobou, a konstatoval, že rozsudek sám představuje pro oba dostatečnou satisfakci. Nemajetkovou újmu u právnické osoby pak plně potvrdil ve věci *Comingersoll S. A. proti Portugalsku*, č. 35382/97, kde rovněž uvedl, že v obou předešlých rozhodnutích se jednalo o nemajetkovou újmu právnické osoby. Dále uvedl, že při zohledňování nemajetkové újmy právnické osoby je třeba vzít v úvahu pověst společnosti, nejistotu v rozhodování a plánování, rozkol ve vedení společnosti a posledně, i když v menším stupni, úzkost a nepříjemnosti členů vedení. K nemajetkové újmě u právnických osob v judikatuře ESLP dále Fenyves, A., Karner, E., Koziol, H., Steiner, E. (eds.) *Tort Law in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights*. Berlin-Boston: De Gruyter, 2011, s. 619–621.
- 119 Zde se ale sluší alespoň odkázat na problematické znění [§ 135 ObčZ](#), který zřejmě sám o sobě odškodnění nemajetkové újmy nepřipouští a již dříve se objevila snaha o jeho novelizaci právě z tohoto důvodu. Alespoň částečné řešení by mohl poskytovat [§ 2998 ObčZ](#).
- 120 Koziol, H. *Basic Questions of Tort Law from Germanic Perspective*. Wien: Jan Sramek Verlag, 2012, s. 117.
- 121 Beran, K. a kol. *Právní jednání a odpovědnost právnických osob po rekonstrukci českého soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 31.

Rozsudek NS z 29. 12. 2010, sp. zn. [30 Cdo 3908/2009](#).

- 123 Viz pozn. 118. Avšak tento jeho názor neunikl ani kritice z vlastních řad – viz odchylné stanovisko soudce Rozakise, ke kterému se připojili soudci Bratza, Caflich a Vajić, ve kterém mimo jiné tento přístup (odškodnění s ohledem na nepohodlí členů vedení společnosti) kritizuje s tím, že společnost má být považována za nezávislý živý organismus, chráněný jako takový právním řádem dotyčného státu a jehož práva také požívají autonomní ochrany pod Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod.
- 124 *Felner*, cit. z *Koziol*, op. cit. sub 120, s. 118.
- 125 „Osoby právnické zastupují na venek jejich právní zástupci a jich projev pak pokládá se za projev právnické osoby samé. Platí-li však projev vůle orgánu právnické osobnosti za projev její vůle samé, nelze pochybovati o tom, že i na straně právnické osoby může se jednati o cenu zvláštní obliby“ (nález NSS z 23. 5. 1923, č. 8586). Nutno zopakovat, že v uvedeném rozhodnutí se soud nezabýval cenou zvláštní obliby jako druhem nemajetkové újmy, a vůbec tedy neřešil, zda taková újma může právnické osobě vzniknout. Řešil pouze otázku, zda právnická osoba může nabýt věc za cenu zvláštní obliby.
- 126 Na nevhodnost vyhraněného dogmatického přístupu při řešení otázek právnických osob však upozorňuje *Čech, P.* Ke svéprávnosti právnické osoby a postavení člena statutárního orgánu při jednání za ni (nejen) v situaci zájmového střetu. [Právní rozhledy, 2016, č. 23–24, s. 835–839](#).
- 127 Rozhodnutí OGH z 30. 8. 2016, 1 Ob 125/16p.
- 128 *Koziol, H.*, op. cit. sub 2, s. 351–353.
- 129 *Melzer, F.*, op. cit. sub 26, s. 1087. Tak starší (*Stubenrauch, M. von*, op. cit. sub 6, s. 375) i novější (*Reischauer* in *Rummel, P.*, op. cit. sub 93, s. 549) literatura v Rakousku dospívá k závěru, že cenu zvláštní obliby má stanovit podle své úvahy soud, byť tak činí s odkazem na § 273 ZPO.
- 130 *Koziol, H.*, op. cit. sub 2, s. 353.
- 131 *Melzer, F.*, op. cit. sub 26, s. 1087.
- 132 Blíže k jednotlivým kritériím tamtéž, s. 955.
- 133 Tamtéž.
- 134 V důsledku toho je zasaženo citové pouto k věci, nicméně je otázkou, zda představuje samostatný právní statek.
- 135 *Koziol, H.*, op. cit. sub 2, s. 360.
- 136 *Strasser, R.* Der immaterielle Schaden im österreichischen Recht. Wien: Manz, 1964, s. 23; k tomuto pojetí se obecně při stanovení nemajetkové újmy u nás hlásí *Doležal* a *Melzer*; *Koziol* (op. cit. sub 2, s. 360) toto kritérium vztahuje i přímo na stanovení ceny zvláštní obliby.
- 137 V takovém případě půjde o naturální restituci; viz *Melzer, F.*, op. cit. sub 26, s. 1086.
- 138 Analýzu španělské judikatury provádí *M. Martín-Casals* a *J. Ribot* (in *Winiger, B. et al.*, op. cit. sub 48, s. 736).
- 139 *Dubuisson, Durant, Schmitz* in *Winiger, B. et al.*, op. cit. sub 48, s. 731.
- 140 *Pereira, Veloso* in *Winiger, B. et al.*, op. cit. sub 48, s. 327.

- 141 Nález ÚS z 22. 12. 2015, sp. zn. [I. ÚS 2844/14](#); byť tento závěr uvádí v případě, ve kterém se zabýval újmou u sekundárních obětí, jedná se o závěr, který má nepochybně svou obecnou platnost.
- 142 S ohledem na tyto částky se zde bude zřídkakdy uplatňovat korektiv, aby odškodnění nemajetkové újmy nebylo pro škůdce likvidační.
- 143 Pro ilustraci: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/vyjimecní-psi-8315349/1>.
- 144 V podobném duchu argumentuje mj. portugalská judikatura, která v případě usmrčení psa odkazovala právě na posun v hodnotové a sociologické koncepci zvířat v zájmovém chovu. Viz *Pereira, Veloso* in *Winiger, B. et al.*, op. cit. sub 48, s. 737). To, že by se v případě ceny zvláštní oblby mohlo jednat o specifický zásah do osobnosti, naznačuje Vojtek (in *Švestka, J. et al.*, op. cit. sub 113, s. 1148): „*Je otázkou... zda se pod tímto termínem neskrývá spíše nemajetková újma spočívající v zásahu do osobnostní integrity poškozeného...*“
- 145 K tomu viz *Janeček, V.* Sankční náhrada škody. *Právník*, 2013, č. 10, s. 989–1012. Zda náhrada újmy může mít sankční charakter, jde značně nad rámec tohoto článku. Lze proto odkázat na příspěvky cit. autora, který se dané problematice dlouhodobě věnuje.
- 146 Navíc, jak bylo výše uvedeno, NS od této složky správně upouští.
- 147 *Melzer, F.*, op. cit. sub 26, s. 1084.
- 148 *Melzer, F.*, op. cit. sub 72, s. 147.
- 149 *Melzer, F.*, op. cit. sub 26, s. 1096.
- 150 Skutečnost, že „osobní neštěstí“ představuje požadavek zvýšené intenzity újmy, konstatoval ve své rozhodovací praxi i NS v rozsudku z 28. 3. 2019, sp. zn. [25 Cdo 972/2018](#).
- 151 *Kozioł, H.*, op. cit. sub 2, s. 298. Cenu zvláštní oblby je možné takto zohlednit i v případě čl. 10:104 PETL, pokud jde o posouzení, zda uvedení v předešlý stav nepředstavuje pro povinnou osobu příliš velké břemeno; srov. *Kadner Graziano* in *Winiger, B. et al.*, op. cit. sub 48, s. 746.
- 152 „*Pokud je zvíře poraněno, tak náleží skutečně vynaložené náklady na léčení nebo zkoušené léčení, jestliže překračují hodnotu zvířete, pokud by tyto náklady vynaložil také rozumný chovatel v postavení poškozeného.*“ Inspiraci rakouským zdrojem v důvodové zprávě přiznává sám zákonodárce.
- Nicméně toto pravidlo, právě ve vztahu ke zvířatům, lze nalézt i v jiných evropských státech, konkrétně třeba v Belgii, kde je i bez výslovné zákonné opory dovodila judikatura; viz *Dubuissson, Durant, Schmitz* in *Winiger, B. et al.*, op. cit. sub 48, s. 731. Není bez zajímavosti, že i německý občanský zákoník obsahuje podobné pravidlo, když v § 251 odst. 2 větě druhé uvádí: „*Z léčení poraněného zvířete vzniklé náklady nejsou již tehdy nepoměrné, když podstatně převyšují jeho hodnotu.*“ Uvádí tak v návaznosti na větu první, ve které se stanoví, že povinný k náhradě může poškozeného odškodnit v penězích, pokud uvedení věci do předešlého stavu je možné pouze s nepoměrnými náklady. I v Německu, které se k náhradě ceny zvláštní oblby staví striktně odmítavě, lze tedy nalézt její určité zohlednění ve prospěch poškozeného.
- 153 *Kozioł, H.*, op. cit. sub 2, s. 299.

154

Melzer, F., op. cit. sub, 26, s. 1086. Podobně *Reischauer* (in *Rummel, P.*, op. cit. sub 93, s. 549) uvádí, že proveditelnost naturální restituce se zde řídí podle mimořádné ceny věci.

155 *Koziol, H.* in *Winiger, B. et al.*, op. cit. sub 48, s. 752. Tak *Wacke* (op. cit. sub 1, s. 31) uvádí, že od autorů BGB uvedený a později často opakovaný protiargument chybějící ocenitelnosti dnes již více nepřesvědčuje, potom co zavazují k peněžité náhradě způsobené bolesti a porušení všeobecných osobnostních práv. Taktéž *Elischer* výstižně uvádí, že „není správné ignorovat a bagatelizovat určité druhy újmy jen proto, že se pro ně těžko nachází materiální ekvivalent. Viz *Elischer, D.* Pojetí škody, resp. újmy v aktuálních dokumentech evropského deliktního „soft law“.

Právník, 2011, č. 4, s. 378–399.